

Sonja Rautakoski

LUKUEHDOTUKSIA ALEKSANDRIAN KIRJASTOSTA

Kirjavinkkausta historiallisesta näkökulmasta

LUKUEHDOTUKSIA ALEKSANDRIAN KIRJASTOSTA

Kirjavinkkausta historiallisesta näkökulmasta

Sonja Rautakoski
Opinnäytetyö
Kevät 2020
Kirjasto- ja tietopalveluala
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t): Sonja Rautakoski

Opinnäytetyön nimi: Lukuehdotuksia Aleksandrian kirjastosta: kirjavinkkausta historiallisesta näkökulmasta

Työn ohjaaja: Jorma Niemitalo, Teija Harju

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2020

Sivumäärä: 45+8

Opinnäytetyön perustana on kirjaston sivistystehtävä. Koen tärkeänä, että kirjallisuuden historian arvo säilyy, ja että kulttuurihistoriallisesti – jopa yleishistoriallisesti – merkittävien teosten kierto pysyy yllä ja että sitä kirjaston taholta kannustetaan. Nykyajan kirjallisuuden juuret ovat niissä teoksissa, joita ei pidetä enää viihteenä. Silti niiden tarkoituksena on usein ollut sama kuin kaunokirjallisuuden nykyään, tarinan, viestin tai tunteen välittäminen lukijalleen. Työn toimeksiantajana on Oulun ammattikorkeakoulu.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa julistesarja, joka perustuu Euroopan uuden ajan kulttuurihistoriaan sekä länsimaisen kirjallisuuden historiaan. Julistesarja käyttää visuaalisena apuvälineenä ja informaation välittämiseen vesivärikuvituksia. Kuvituksen aiheena on länsimaisessa kulttuurihistoriassa merkittävä henkilö, jonka henkilökohtaisesta historiasta löytyy viitteitä kaunokirjallisuuden lukuharrastuksesta. Kirjavinkit ovat näin ikään kuin suoraan kyseisten henkilöiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön tietoperustana on käytetty kirjallisuutta liittyen länsimaiseen kulttuuri-, taide- ja kirjallisuushistoriaan. Näistä teoksista päälähteinä voidaan pitää Pekka Vartiaisen *Länsimaisen kirjallisuuden historiaa* (2009), Jukka Korpelan *Länsimaisen yhteiskunnan juurilla* (2015) ja Karsten Alnaesin *Kiihkon aika: Euroopan historia 1600–1800* (2005). Kirjavinkkauksen historiaan liittyen tietoperustana on käytetty erinäisiä, usein kirjastonhoitajien kirjoittamia tietokirjoja. Näistä on vaikea osoittaa tiettyä päälähdettä johtuen oman tutkimukseni painotuksesta, johon ei liity kasvokkain oloa ja keskustelua.

Opinnäytetyöni arvo on sen jatkokäyttömahdollisuuksissa. Jo pelkästään kirjallisuuden historian aikakausien ja historiallisten kirjallisuuden harrastajissa riittäisi tutkittavaa ja kirjoitettavaa useampaan tutkimukseen. Tämä aloittamani historiallinen ”kirjakerho” tarjoaa mahdollisuuksia mielenkiintoiseen, rakentavaan ja kirjastojen aineistoa liikuttavaan keskusteluun, jollaisessa itsekin tahtoisin olla mukana.

Asiasanat: Kirjavinkkaus, yleiset kirjastot, kaunokirjallisuus, kirjallisuuden historia, viestintä, julisteet

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author: Sonja Rautakoski

Title of thesis: Book recommendations from the library of Alexandria: Book talk with a historical perspective.

Supervisor(s): Jorma Niemitalo, Teija Harju

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2020

Number of pages: 45+8

The starting point of this thesis is the educational mission of the library system. It is important that the value of the history of literature is preserved and that the circulation of culturally and even historically valuable works is maintained and encouraged by the library. The roots of contemporary literature lie in those works no longer viewed as entertainment. Nevertheless, they were intended for the same purpose as contemporary fiction. This thesis was commissioned by Oulu University of Applied Sciences.

The aim of this thesis is to produce a series of posters based on the cultural history of Modern Europe and the history of Western literature. The series will use water colour illustrations as a visual aid and as a way to convey information. The subjects of the illustrations are important figures in Western cultural history. Consequently, their personal histories contain indications of fiction reading as a hobby. The actual "book talk", or book tips are, as it were, directly from the perspectives of those figures.

The theoretical background of this thesis is related to literature concerning Western cultural and art history as well as the history of literature. The main literary sources are consisted of *Länsimaisen kirjallisuuden historia* (2009) by Pekka Vartiainen, *Länsimaisen yhteiskunnan juurilla* (2015) by Jukka Korpela, and *Kiihkon aika: Euroopan historia 1600–1800* (2005) by Karsten Alnaes. As for the literature in connection with the book talk, or book recommendations, the focus lies mainly on written works by librarians themselves. Of these, however, it is difficult to point out a particular main source due to the emphasis of the author's own research which does not involve face-to-face communication or discussion.

The value of my thesis lies in the possibilities of its further utilization. In the eras of the history of literature and historical aficionados of literature alone there would be enough material to study and write about for several theses. This historic "book club" offers possibilities for intriguing, constructive, and, as far as the material of libraries is concerned, circulative conversation.

Keywords: book talk, public libraries, fiction, history of literature, communication, posters

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KIRJAVINKKAUS	8
2.1	Kirjavinkkauksen tavoitteet	8
2.2	Kun vinkkaajana on juliste	9
3	LÄNSIMAINEN HISTORIA	10
3.1	Länsimaisen kulttuurin juuret	10
3.2	Länsimaisen kirjallisuuden historia	10
3.2.1	Antiikin kirjallisuus	11
3.2.2	Keskiajan kirjallisuus	12
3.2.3	Renessanssin kirjallisuus	13
3.2.4	Barokin kirjallisuus	15
3.2.5	Klassismin kirjallisuus	16
3.2.6	Valistuksen kirjallisuus	17
3.2.7	Romantiikan kirjallisuus	18
3.2.8	Realismin kirjallisuus	20
4	OPINNÄYTETYÖSSÄ ESIINTYVÄT HISTORIALLISET HAHMOT	27
5	OPINNÄYTETYÖN JULISTEET	43
6	POHDINTA	44
	LÄHTEET	45
	LIITTEET	46

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni otsikko *Lukuehdotuksia Alexandrian kirjastosta* viittaa mielenkiintoni kohteista vähintään kolmeen yhtä aikaa. Tulevana kirjastonhoitajana kirjavinkkaus ja kirjaston aineiston kiertäminen luonnollisesti kiinnostavat minua. Miten kirjastonkäyttäjät kannustetaan ottamaan mukaansa aineistoa, jota he eivät välttämättä tulisi ajatelleeksi? Miten sytytetään lukukipinä sellaisen kirjan kohdalla, joka on joskus aikanaan koulussa luettu väkipakolla ja jota kohtaan on syntynyt katkeruutta, vaikka kirja itsessään olisi klassikko ja myöhemmin todennäköisesti parempi luku-kokemus?

Alexandrian kirjasto viittaa sen kuuluisimpaan asiakkaaseen, Kleopatra seitsemänteen. Hänen sukunsa polveutui Aleksanteri suuren uskollisesta kenraali Ptolemaioksesta, jonka mukaan koko dynastia nimettiin. Aleksanteri oli Ptolemaioksille sukuylpeyden aihe ja mies, jonka kädestä näiden hellenististen hallitsijoiden valta oli peräisin. Aleksanterin kerrotaan nukkuneen Homeroksen Ilias tyynynsä alla. Kleopatra tutustui innokkaasti esikuvansa mielilukemistoon ja muuhunkin kirjallisuuteen. Kuningatar oli monikielinen ja laajasti lukenut nainen. Mitä muuta hän luki? Minkä hyllyn välissä hän Aleksandrian kirjastossa viihtyi useimmin?

Tämä opinnäytetyö koostuu suurelta osin kirjallisuudentutkimuksesta. Se tutkii kirjavinkkausta omana ilmiönään, niin nuori kuin se onkin. Kirjavinkkausta tutkitaan keräämässäni aineistossa useimmiten kirjastonhoitajan näkökulmasta. Se tarkoittaa kirjavinkkausta elävälle yleisölle, usein nuorille ja lapsille, ja tilanteessa, jossa aikaa on rajallisesti. Tämä tarkoittaa, että tutkimukseni on osin aiheesta, jota ei olla tutkittu.

Historiaa käsittelevä osuus opinnäytetyöstäni liittyy yleiseen kulttuurihistoriaan ja vielä tarkemmin kirjallisuuden historiaan. Rajasin aiheen länsimaiseen kulttuuriin, johon usein käsitetään myös Ptolemaiosten dynastian aikainen, hellenistinen Egypti. Toisessa suunnassa rajasin ajan suunnilleen siihen, mihin Pekka Vartiainen teoksessaan *Länsimaisen kirjallisuuden historia* (2009) sen rajaa. Täsmensin sen itselleni tarkoittamaan aikaa ennen toisen maailmansodan alkua 1939. Tältä aikaväliltä valitsin seitsemän tunnettua historian hahmoa, joiden kirjallisuusharrastuksesta tai jonkinlaisesta sivistyksen tasosta on olemassa viitteitä. Nämä seitsemän hahmoa ovat pääosassa juulisteeissa, joissa heidät esitellään ja joissa luetellaan kourallinen heidän aikanaan tai ennen heitä

eläneitä kirjailijoita. Kirjailijan yhteydessä mainitaan yksi tai useampi tämän kirjailijan teos, eräänlaisena kirjavinkkinä historiasta.

Kuvitukset ovat omaa käsialaani ja toivottavasti luovat julisteille yhtenäisen ilmeen. Pysin niiden avulla visualisoimaan näiden historian hahmojen inhimillisyyttä ja mahdollistamaan heihin samistumisen parhaan kykyni mukaan. Julisteita ei välttämättä tule moni kirjasto käyttämään, mutta periaatteessa ne ovat käytettävissä. Jos kirjasto laittaa julisteet esille niihin voi yhdistää lukuhaasteen tai muun interaktiivisen aspektin.

2 KIRJAVINKKAUS

Tämän opinnäytetyön kaksi lähtökohtaa ovat kirjavinkkaus ilmiönä ja lainauksen kannustimena sekä länsimainen historia sekä yleisesti että kulttuurin, ja vielä täsmällisemmin, kirjallisuuden osalta. Näistä kahdesta selvästi enemmän tietoa on saatavilla länsimaisesta historiasta.

2.1 Kirjavinkkauksen tavoitteet

Marja-Leena Mäkelän *Kirjavinkkarikirjan* mukaan kirjavinkkaus on ”lukemaan innostamista, julistamista ja houkuttamista, saarnaamista ja viettelemistä, maanittelemista ja paasaamista” (Mäkelä 2015, 19). Kirjavinkkaajan tavoitteena on välittää oman lukukokemuksen tuoma innostus niin, että kuulijassa syntyy halu tarttua samaan kirjaan. Kirjavinkkauksen katsotaan tulleen Suomeen Ruotsin kautta 1980-luvulla. Ruotsiksi termi on bokprat ja englanniksi book talk. Vuonna 2009 Suomeen perustettiin Kirjavinkkariyhdistys. Kirjavinkkaus on vakiintunut suomenkieliseksi termiksi 2000-luvulla ja mahdollistaa myös tämän opinnäytetyön kutsumisen eräänlaiseksi kirjavinkkauksen muokoksi. (Mäkelä 2003, 14)

Kirjavinkkauksen tavoitteena ei ole kirjan liikkuminen, vaikka sillä on helppo mitata vinkkauksen vaikutuksia. Kirja ei, paljolti samaan tapaan, ole vain esine, vaan sen arvo perustuu sen sisältöön. Kaunokirjallisuus opettaa inhimillisyyttä ja inhimillisyydestä, vetoaa tunteisiin, lohduttaa ja innostaa. Se opettaa myötätuntoa ja persoonallisuutta, tarjoaa pakopaikan. Monesti kirjoista oppii pikkuhiljaa tunnetaitoja ja uusia näkökulmia. Kirjallisuus sivistää, viihdyttää ja kasvattaa. (Aerila & Kauppinen 2019, 27.)

Maailmankirjallisuuden klassikoista keskustellessa usein esiin nousevat moninaiset listat. Montako klassikkoa olet lukenut? Nämä klassikot on *pakko* lukea. Kuinka sivistynyt olet? Klassikot ovat kuitenkin kirjoja samalla tavalla kuin muutkin. Kaunokirjallisuuden klassikon on usein määritellyt suuri ja pysyvä suosio. Siitä pitäisi voida nauttia samalla tavalla kuin muustakin kirjallisuudesta. Ja samoin kuin nykyaikainen kirjallisuus, sen pitäisi synnyttää keskusteluja ja ajatuksia. Näihin klassikoihin pitäisi kirjastoissa voida kiinnittää huomiota, ilmaista, että niillä on annettavaa myös modernille lukijalle. Teemat nimittäin harvoin vanhenevat. Kirjaston tehtävä kirjallisuuden välittäjänä haastaa kirjastonhoitajaa tuomaan esille monenlaisia teoksia. (Ullström, M. 2012.) S. R. Ranganathanin

laatimien kirjastotieteen lakien listassa on kohta: ”jokaiselle kirjalle lukija”. Kirjalla on oikeus tulla luetuksi, vanhallakin. (Ranganathan, S. 1989.)

2.2 Kun vinkkaajana on juliste

Kirjavinkkauksen alalla laajalti tunnustettuna uranuurtajana ja asiantuntijana tunnettu Joni Bodart on määritellyt kirjavinkin rakenteen seuraavasti:

1. Johdatus toimintaan
2. Mitä kirjassa tapahtuu
3. Lopetuslause. Tämän tarkoitus ei ole kertoa, mitä kirjan lopussa tapahtuu, vaan herättää lukijan mielenkiinto niin, että hän haluaa ottaa siitä selvää.

Mitä tulee julistemuotoiseen kirjavinkkiin, jollaisia minun on tarkoitus tehdä, ei tietenkään ole tarkoituksenmukaista kirjoittaa niinkään pitkiä vinkkauksia kuin tavallinen, lyhytkin, suullinen vinkkaus saattaisi olla. Voin kuitenkin jollain tavalla käyttää tätä kaavaa hyväkseni esittelytekstejä suunnitlessani. Tarkoitus on nimittäin sama: mielenkiinnon herättäminen kirjaa kohtaan ja lukuinnon nostattaminen.

Kirjavinkkauksesta puhuttaessa usein kysymys on lapsille ja koululaisille tehtävästä vinkkauksesta. Koulut ja kirjastot tekevät yhteistyötä kirjojen hankinnassa ja vinkkaajan ohjeistamisessa. Monesti vinkkaajana on kirjastonhoitaja. Aikuisilla ei ole koulun kaltaista instituutiota, jossa vinkkaus luontevasti tapahtuisi, joten vinkkauksen on tapahduttava kirjastossa. Julisteiden käyttäminen, kuten tässä opinnäytetyössä, on tarkoituksenmukaista, sillä se ei ole sidottu tapahtumaan, vaan se on asiakkaiden nähtävissä koko kirjaston aukioloajan. (Mäkelä, 2015.)

3 LÄNSIMAINEN HISTORIA

3.1 Länsimaisen kulttuurin juuret

Länsimaisen kulttuurin, kuten monien muidenkin kulttuurien, alkutahtien katsotaan lyödyn nykyisen Lähi-idän alueella, missä kirjoitustaito ja maanviljelys saivat alkunsa. Vaikka nykyisen Euroopan ja Amerikan alueilla oli asutusta myös ennen sitä, uskonnot, perinteet ja dynastiat – joiden pohjalle länsimainen kulttuuri sellaisena kuin me sen miellämme – syntyi maanviljelyksen aikaansaaman pysyvän asutuksen myötä. Kaupungit sekä kaupunkikulttuuri ja monoteistinen uskonto, joille niin paljon myös klassikkoina nykyään pitämäämme kirjallisuutta perustuu, ovat Lähi-idässä syntyneitä kehityksiä. (Korpela, J. 2015.)

Vaikka tämän kehityksen merkitystä ei voi aliarvioida, sille ei voida myöskään suoda koko kunniaa. Euroopan kehitykseen vaikuttivat maanosan sisäiset valtakamppailut sekä läpi historian kehittyneet ja muuttuneet valtakunnat sekä valtiot. Euroopan hallitsijat ja ruhtinaat perustivat valtansa suhteisiin ja varallisuuteen, mutta pyrkivät vakauttamaan valtansa kirkon siunauksella. Paavien ja paikallisten piispojen antamaa voittoa tai muunkaltaista virallista siunausta pidettiin merkinä siitä, että vallanpitäjän pysyminen vallassa oli jumalan tahto. Kirkon suututtaminen saattoi johtaa hyvinkin maallisiin seurauksiin. Sama oli totta päinvastaisessa tilanteessa; Jumalan valitseman hallitsijan epäsuosioon joutumisesta seuraukset kohtasivat väärintekijän ensin tässä, sitten seuraavassa elämässä. (Korpela, J. 2015.)

Valta länsimaissa keskittyi luontevasti suuriin kaupunkeihin ja niissä asuvan valtaeliitin ympärille. Paikalliset hallitsivat ja heidän perheensä ja hovinsa muodostivat yhteisön, jonka sisäiset valtakamppailut ovat jääneet historiaan ja innoittavat kirjailijoita nykyäänkin.

3.2 Länsimaisen kirjallisuuden historia

Länsimaisen kulttuurin historia kulkee hyvin pitkään käsi kädessä kristillisen historian kanssa. Vaikka moni kirjailija on saanut vaikutteita uskonnosta ja yhteiskunnasta, joka perustui siihen ja sen tarjoamiin etuihin niin tiiviisti, ei se monessa listalle valitussa kirjassa kuitenkaan ollut pää-

osassa. Tässä opinnäytetyössä länsimaiseen kulttuurihistoriaan sisältyy myös egyptiläinen hallitsija, Kleopatra VII. Tämä johtuu hallitsijan makedonialaisista, hellenistiseen kulttuuriin perustuvista sukujuurista.

Länsimaisen kulttuurihistorian aikakaudet perustuvat yleensä suuriin yhteiskunnan tai kulttuurin murrokseen. Seuraavassa käydään läpi merkittäviä aikakausia, joiden mukaan myös tämän opinnäytetyön muoto ja julistesarja ovat osittain määräytyneet. Tässä kohdassa lähteenä on käytetty *Länsimaisen kirjallisuuden historia* -teosta (Vartiainen, P. 2009.)

3.2.1 Antiikin kirjallisuus

Vartiainen määrittelee **antiikin ajan kirjallisuuden** ajaksi karkeasti vuodet 800 eKr. - 500 jKr. Antiikin ajalta nykypäivään säilynyt kirjallisuus jakaantuu neljään aikakauteen, arkaaiseen, klassiseen, hellenistiseen aikaan sekä Rooman keisariaikaan. Näillä aikakausilla on omat vallitsevat tyylinsä ja saavat mausteensa historiallisista tapahtumista, kuten sodista. Arkaaisen aikakauden epiikka kuvasi runomuodossa monesti juuri näitä sotia. Sen vastapainoksi kehittyi lyriikka. Klassisella kaudella kirjoitettiin suuria draamoja, mutta myös kehitettiin proosaa ja historiankirjoitusta. Tällä aikakaudella vaikuttivat myös suuret filosofit Sokrates, Platon ja Aristoteles. Hellenistisellä kaudella kreikkalaiseen kulttuuriin sekoittui muita, pienempiä kulttuureja, valloittaja Aleksanteri Suuren sosiollisella myötävaikutuksella. Hellenismi imaisi kreikkalaisuuden alle paljon kulttuuriperintöä Afrikasta, Persiasta, jopa Intiasta saakka. Toisaalta Aleksanterin valloitusten ja hänen asettamiensa hallitsijoiden ja virkamiesten välityksellä Kreikan ja Makedonian kulttuuri levisi näille alueille ja toi oman vaikutuksensa näihin kulttuureihin. (Korpela, J. 2015)

Antiikin Kreikassa, joka koostui kaupunkivaltioista (polis), vallassa olivat ylimystöstä koostuva virkamiehistö. Vuodesta 508 eKr. Ateenassa valtaan nousi Kleisthenes, jonka katsotaan perustaneen demokratian (Korpela, J. 2015, 35.) Kansalaisten saadessa oikeuksia yksilöllisyyden ja yksilönvapauksien arvostus nousi. Tämä näkyy myös kirjallisuudessa, jossa alettiin nostaa esille kuolevaisia sankarihahmoja. Tätä ennen kirjallisuus oli käsitellyt historiallisia tapahtumia ja jumalten kanssakäymistä toistensa ja valittujen kuolevaisten kanssa. (Vartiainen, P. 2009.)

Tärkeä osa antiikin Kreikan kulttuuriperintöä ovat myös kirjastot, joita perustettiin akatemioiden ja koulujen yhteyteen. Kuuluisin esimerkki on Aleksandrian *Mouseionin*, muusien kunniaksi perustetun koulun, yhteyteen perustettu kirjasto, jonka myyttiseksi muodostunut maine on innoittanut tämänkin opinnäytetyön teossa. (Korpela, J. 2015.)

Rooman vaikutus nykyajan kirjallisuudessa näkyy välittömästi kirjaimissa, joita käytämme. Roomalaisilta periytyi pitkälle keskiaikaan myös latinan käyttö sivistyneistön kielenä, ja roomalaiset ajattelijat, kirjailijat ja merkkimiehet olivat pitkään jopa korkeammassa arvossa kuin kreikkalaiset kollegansa. Rooman valtakunnan militaristinen luonne kasvatti sen etelässä Afrikkaan ja pohjoisessa Brittein saarille saakka ja levitti hellenistisroomalaista kulttuuria entistä pidemmälle. Rooman valtakunnassa monoteistinen kristillisuus alkoi tulla suosituksi ja sulauttaa itseensä valtakunnan alueen muiden, hupenevien uskontojen perinteitä. Rooman keisariajan aikakaudella kristillisyyden vaikutukset alkoivat näkyä kirjallisuudessa. (Korpela, J. 2015.)

3.2.2 Keskiajan kirjallisuus

Jo **keskiajan** nimi viittaa tiettyyn asenteellisuuteen myöhempinä aikakausina. Ei ole kuitenkaan oikeudenmukaista ajatella, että keskiaika olisi merkinnyt siirtymäaikaa tai taantumaa kulttuurihistoriassa. Keskiajalla tehtiin arvokasta konservointi- ja säilytystyötä, joka takasi antiikin ajan kulttuuriperinnön säilymisen meidän päiviimme saakka. Yliopistot, kaupungit ja kansalliskielet ovat kaikki keskiajalla luotua perintöä ja tärkeä osa länsimaista ja jopa yleismaailmallista identiteettiä. (Vartiainen, P. 2009.)

Keskiajan ajallinen määrittely on kiistelty puheenaihe nykyäänkin. Tässä opinnäytetyössä käytetään yleistä määritelmää, joka Vartiaisen mukaan on arviolta vuosien 500–1500 välinen aika. Rooman valtakunnan jakaantumista itäiseksi ja läntiseksi valtakunnaksi, kansainvaelluksia ja länsi-Rooman tuhoutumista pidetään kätevinä merkkeinä siitä, että Rooman valtakunnan aurinko oli laskenut ja pimeä keskiaika alkanut (Vartiainen, P. 2009. 139.) Korpelan mukaan Rooman valtakunnan tuhoa ei kuitenkaan voida yksinkertaistaa yhden tapahtuman aikaansaamaksi. Kansainvaellukset olivat alkaneet vuosisatoja aiemmin, valtakuntia oli itsenäistynyt jo aiemmin, ja keisarikunnan valta oli pirstaloitunut. Itä-Rooman valtakunta, jota myös Bysantiksi kutsutaan, jäi pitämään keisarikunnan loistoa yllä vielä vuosituhannen ajan.

Keskiajan alkua sävyttää feodaalivallankumous. Tällä tarkoitetaan hajallaan asuneiden ihmisten keskittämistä kyliin - enemmän tai vähemmän vapaaehtoisesti - mikä johti maanviljelyksen lisääntymiseen, asutuskeskusten syntyymiseen ja uudenlaisen kulttuurin syntyymiseen. Yksittäisen ihmisten elinpiiri supistui. Syntyi ajatus muukalaisista, perustuen vain asuinalueeseen. "Muukalainen" saattoi olla jopa samaa etnistä ryhmää. Toisaalta asutuskeskuksissa kulkutaudit levisivät nopeammin. Nämä taudit ovat niin ikään sävyttäneet yleiskuvaa keskiajasta ja näkyvät kirjallisuudessa, näyttämöillä ja televisioruuduilla nykyäänkin. (Korpela, J. 2015.)

Symbolien merkitys oli vahva keskiajan kulttuurissa. Jumalan vaikutus oli näkyvää ja välitöntä. Jos jumala ei antanut siunaustaan, se merkitsi pahan läsnäoloa. Rituaalit olivat täsmällisiä ja merkityksellisiä. Noituus, joka oli monessa paikallisessa yhteisössä ollut parantamista ja siunaamista, oli kristillisessä kulttuurissa mustaa, pahansuopaa ja tuomittavaa. Paholainen liikkui kansan keskuudessa usein fyysisenä olentona. Kaunis nainen oli siveellisenä puhdas kuin enkeli, paheellisenä paholaisen välikappale. Nämä uskomukset heijastuivat kirjallisuuteen kontrasteineen päivineen. Tällaisessa maailmassa uuden luominen ei ollut suositeltavaa. Yliopistoissa ja luostareissa säilytettiin vanhaa, hyvää tietoa, mutta ei tutkittu uusia uria. Tieto levisi vain kaupan välityksellä. (Korpela, J. 2015. 162.)

Linnoin keskittyneet valtiat, linnanheidot ja ritarit vaikuttivat sydänkeskiajan kirjallisuuteen, runouteen ja musiikkiin. Tarinoissa palvottiin ritarikulttuuria ja haikailtiin saavuttamattomien, enkelimäisten ylhäisten naisten perään. Syntyi trubaduuriyliiikka, joka levitti näistä tarinoita ja toimi viihdykkeenä asutuskeskuksissa. Keskiajan tärkein draamatyyppi oli moraliteetti, joka nimensä mukaisesti opetti kansalle hyvää, puhtoista, kristillistä moraalialia. Ja keskiajan loppua kohti kulkiessa kirjallisuus, draama ja lyriikka saivat uuden, synkemmän sävyn kulkutautilien riepotellessa Eurooppaa. Kuoleman jatkuva läheisyys tekivät siitä tunnetun hahmon niin paperilla kuin näyttämöllä. (Vartiainen, P. 2009.)

3.2.3 Renessanssin kirjallisuus

Renessanssin nimi on sekin asenteellinen, mutta aivan eri tavalla. Sekin on yleistynyt myöhempinä aikoina ja luo elävän kuvan siitä, mikä sen kulttuurillinen merkitys oli länsimaille. Renessanssi

tarkoittaa uudelleensyntymää ja viittaa erityisesti antiikin ajan älylliseen uteliaisuuteen, joka kohdistui niin kaunotaiteiden kehittämiseen, luonnontieteiden tutkimiseen, itseilmaisuun ja itsensä kehittämiseen. Renessanssin katsotaan alkaneen 1200–1300-lukujen ajalla ja päättyneen 1500-luvulle. Renessanssi oli erityisesti italialainen ilmiö, ja suuri osa ajan taidetta, kirjallisuutta ja henkistä sekä kulttuuriperintöä on peräisin juuri tältä ajalta. (Vartiainen, P. 2009.)

Renessanssin ajan ihminen oli kirkon alaisuudessa aivan kuten keskiajallakin, mutta asenne tietoa ja taidetta kohtaan muuttui. Antiikin ajan kirjallisuutta käännettiin, kopioitiin, levitettiin, ja sen pohjalta kehitettiin uusia teorioita ja teoksia. Antiikin taidetta ihannoitiin ja jäljiteltiin. Bysantin valtakunnan kaaduttua ottomaaneille Italian eliitti siirsi sen kirjallisuutta ja muuta henkistä pääoma omiin kirjastoihinsa. Toisin kuin keskiajalla, ihminen pyrki aktiivisesti ohjaamaan kehitystään, lisäämään tietoa itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Ihmisestä tuli maailman keskus. (Vartiainen, J. 2009.)

Italian suuret kaupungit olivat renessanssiruhtinain keskinäisten juonitteluiden näyttämö. Antiikin mallin mukaan hallinnossa oli sekä aatelista että porvarista, ja kaupungeilla oli omia armeijoihinsa. Kauppiassuvut kehittivät omia dynastioitaan ja kokosivat omat armeijansa. Pankkiirisuku de' Medicit ovat tällaisesta maineikkaasta suvusta erinomainen esimerkki. De' Medicit tukivat taiteilijoita, johtivat taistelijoita ja illastivat suurten ajattelijoiden seurassa. Itsensä kehittämisen jalo aate saattoi kannustaa renessanssi-ihmistä kehittymään ja rikastumaan häikäilemättömin, jopa rikollisin keinoin.

Ei voi väheksyä myöskään ajan teknisiä edistysaskeleita. Kirjapainotaito tuotiin Eurooppaan ja otettiin käyttöön suurella innolla. Tieteellisten, historiallisten ja fiktiivisten tekstien leviäminen alkoi toden teolla, vaikka suurin osa julkaistua kirjallisuutta oli yhä uskonnollista. Lukutaito yleistyi. Kustantajista, kirjanpainajista ja kirjakauppiasta kehittyi omat ammattiryhmänsä. Kirjansidonta kehittyi ja sai maantieteellisiä ja ajallisia erityispiirteitä (Laine, T; Havu, S. 1996.) Kirjallisuuden teoria ja kirjallisuuskritiikki tulivat esiin uusina tieteenlajeina.

Kaunokirjallisuudessa tapahtui myös muutoksia. Romanttiset eepokset olivat suosittuja, fantastisia kertomuksia, joiden sankarit olivat urheudessaan myyttisiä. Runous ja erityisesti sonetit kehittyivät ja saivat yhä maallisempia sävyjä. Antiikin seikkailutarinat puolestaan innoittivat veijariromaanien keksimiseen. Näistä kuuluisin lienee Miguel de Cervantes de Saavedran Don Quijote.

Renessanssiajan draama kehittyi erityisen suurin askelin. Antiikin ajoilta elvytettyjen näytelmien rinnalle alkoi ilmestyä uusia, mukaansatempaavia draamoja, kuten William Shakespearen ja Lope de Vega teokset. Uutena ilmiönä italialaiset kehittivät oopperan. (Vartiainen, P. 2009.)

3.2.4 Barokin kirjallisuus

Barokin ajan alkutahteja sävyttivät Euroopassa 1600-luvulla käydyt sodat. Valta pirstaloitui, monessakin mielessä. Italia ei enää hallinnut Eurooppaa politiikassa sen enempää kuin taiteessakaan, vaikka oli tietysti yhä merkittävä peluri. Uudet suurvallat, kuten Alankomaat, Englanti ja Ranska nousivat näyttävästi esiin. Kaikki Euroopan uudet suurvallat – mukaan lukien myös Espanja ja Portugali – kasvattivat vaurauttaan niin kaupalla kuin siirtomaita valtaamalla. Tieteen kehitys jatkui, ja uusia yliopistoja perustettiin ympäri mannerta. (Vartiainen 2009, 241.)

Barokin aikakauden keston katsotaan yleisesti olleen alle kaksisataa vuotta, 1600-luvulta 1700-luvun alkuun. Sitä pidetään toisinaan välikautena renessanssin ja klassismin välissä, mutta toisaalta sillä on omat selkeät erityispiirteensä. Pitkään sitä pidettiin aikakausien joukossa omituisena, miltei epämuodostuneena, mitä itse sanakin tarkoittaa; epämuodostunutta helmeä.

Barokki yhdistetään usein katolilaisuuteen. Moni kulttuuri-ilmiö tällä aikakaudella yhdistyykin juuri siihen; kuvataide oli uskonnollista, tummaväristä ja miltei synkkää, ja aikakauden suuret muusikot, kuten Bach, sävelsivät nimenomaan kirkkomusiikkia. Katolinen vastauskonpuhdistus tapahtui 1600-luvulla ja teki uskonnontoimituksesta puritaanista (Vartiainen 2009, 245). Englannissa kehitys kärjistyi sisällissotaan, joka mullisti koko maan kulttuurielämän. (Alnaes 2004, 276.)

Barokin ajan lyriikan kuuluisin tyyli suunta oli marinismi. Se sai nimensä italialaisen runoilijan Giambattista Marinon (1569–1625) mukaan. Barokille luonteenomainen kielikuvien runsaus, sensualismi ja mytologisten aiheiden käyttö ovat tälle tyyli suunnalle ominaisia. (Vartiainen 2009, 247.) Marinismin lisäksi muutkin lyriikan tyyli suunnat ympäri Eurooppaa olivat rönsyileviä, kielellä leikitteleviä, teatraalisia ja omalla tavallaan miltei koristeellisia. Aikakauden suuria runoilijoita olivat jo mainitun Marinon lisäksi espanjalaiset Don Luis de Góngora y Argote, Ignatius Loyola sekä Baltasar Gracián y Morales, englantilaiset John Donne sekä John Lyly ja saksalainen Martin Opitz.

Ajalle tyypillistä oli myös kaikenlaisten karkeuksien ja epähienouksien karsiminen kirjallisesta kielestä, mikä johtui muun muassa naisten saapumisesta kirjalliselle areenalle. Ranskalaiset, ylempiin kansanluokkiin kuuluvat naiset perustivat salonkeja, joissa keskusteltiin taiteesta, kirjallisuudesta ja yleensä ottaen kaikesta, minkä katsottiin ylevöittävän mieltä (Picard, 2018). Tämä kehitys johti pastoraalikirjallisuuden ja -lyriikan syntyyn. Pastoraalisissa teksteissä rakkaus on yleensä siveää, miljöön luonnon helmassa ja tarinat onnettomia. Näiden viattomien tekstien lisäksi kirjoitettiin kristillisiin aiheisiin perustuvia eepoksia, joista kuuluisimmat lienevät Torquato Tasson *Vapautettu Jerusalem* ja John Miltonin *Kadotettu paratiisi*. (Vartiainen 2009, 256.)

Erityisesti draama otti suuria edistysaskelia barokin aikakaudella. Draamat olivat moralistisia, opettavaisia, joskus uskonnollisiakin. Italiassa kehittyi *commedia dell'arte*, käsite, joka tarkoittaa draaman esittämistä ammatillisesti. Sille tyypillistä oli kunkin näyttelijän erikoistuminen yhteen henkilö-hahmoon. Näiden hahmojen ympärille näyttelijät kutoivat tarinansa. Voidaan ajatella tämän näyttämömuodon syntyneen jo renessanssin ajalla, mutta barokin ajalla se yleistyi ja valloitti Euroopan. (Vartiainen 2009, 272.)

3.2.5 Klassismin kirjallisuus

Klassismin aikakausi kesti monien arvioiden mukaan 1600-luvun lopulta 1700-luvun puolivälin tienoille. Tänä aikana Ranska nousi kulttuurielämän keskiöön selvänä edelläkävijänä. Klassismi näyttäytyy historian valossa eräänlaisena vastareaktionena renessanssille. Renessanssin ajan taiteilijat, kirjailijat ja ajattelijat korostivat yksilöä ja kannustivat ihmistä itsensä kehittämiseen ja korostamiseen. Klassismin ajalla katse kääntyi taas yhteisöön. Ihmisen piti tietää paikkansa yhteiskunnassa ja saavuttaa näin sisäinen, mutta myös yhteisöllinen harmonia. Säännöt, muoto ja kuri olivat siis tärkeitä taiteessakin. Niiden alla kytivät kuitenkin samat aatteet ja intohimot, jotka olivat menneiden vuosisatojen aikana kantaneet kaunotaiteita.

Klassismin ajan filosofeja askarrutti erityisesti ajatus järjen ja uskon vastakkaisasettelusta. Näiden aiheiden käsittely ja niistä keskusteleminen synnyttivät uuden lajityypin, esseen. Esseiden tarkoituksena oli esittää kirjoittajan argumentit ja niiden takana oleva järkeily sekä ennakoita mahdolliset

vasta-argumentit. Tätä muotoa oli kehittämässä muun muassa kuuluisa esseisti ja filosofi René Descartes (1596–1650). (Vartiainen 2009, 274.)

Sääntöjen ja kurien tärkeys näkyivät erityisesti Ranskan draamakirjallisuuden ilmestyneessä “kolmen ykseyden säännössä”. Sen mukaan näytelmän tapahtumien tuli sijoittua yhteen paikkaan yhden päivän aikana ja olla juonellisesti yhtenäinen kokonaisuus. Tämän säännön piti varmistaa, että näytelmä oli realistinen. Tämä sääntö muiden antiikin Kreikan näytämökirjallisuudesta lainattujen normien lisäksi varmistivat, että 1700-luvun draamat jäivät elämään klassikkoina esikuviansa tapaan. Ranskan suurten näytelmäkirjailijoiden Pierre Corneillen (1606–1684), Jean Racinen (1639–1699) ja nimellä Molière tunnetun Jean-Baptiste Poquelinin näytelmät ovat yhä laajalti esitetyjä teattereissa ympäri maailmaa. Kahdesta ensin mainitusta poiketen Molière tosin kirjoitti moderneihin aiheisiin perustuvia komedioita. (Vartiainen 2009, 278.)

Klassismin ajan ihmiskuvan synkkyys ja pessimismi vaikuttivat, kuten niin moni kulttuuri-ilmiö, vastareaktion syntymiseen. Muun muassa Francois de La Rochefoucauldin kirjoituksissaan julistama ihmisinho vaikutti Marie Madeleine de la Fayetteen niin syvästi, että hän kirjoitti romaanin, jota nykyään pidetään ensimmäisenä psykologisena romaanina. Teoksessa Clévesin prinsessa päähenkilö tutkii tunteitaan, vaikuttimissa ja moraaliaan hyveellisyydellä, joka tuo mieleen barokin ajan pastoraalit. (Parviainen 2009, 287.)

3.2.6 Valistuksen kirjallisuus

1700-luvulla vaikuttanut **valistuksen** aika oli selkeästi vienyt kulttuurielämän keskusta yhä vahvemmin länteen. Ranskan filosofit, Englannin romaanikirjailijat ja Saksassa uutta tyyliä, romantiikkaa, kehittelevät visionäärit alkoivat enenevässä määrin jättää taakseen antiikin ajan vaikutusta ja uskonnon valtaa. Tieteellinen kirjallisuus ja kaunokirjallisuus alkoivat etsiä vuorovaikutuksen keinoja ja erkanivat lopulta kokonaan. (Vartiainen 2009, 293.)

Valistuksen kirjallisuuden luonne vaihteli maasta toiseen siirtyessä. Englannin valistukseen vaikuttivat Ranskasta tulleet poliittiset pakolaiset ja taiteilijat. Englannissa korostettiin luonnontieteitä ja empirismää, kokoonnuttiin kiivaisiin keskusteluihin kahviloihin ja kehitettiin journalismia, joka korosti porvariston uutta, suurempaa vaikutusvaltaa. Valistuksen ajan journalismi keskittyi viikkolehtien

ympärille ja oli usein nimenomaan porvariston kannalla. Toisin kuin esimerkiksi Ranskassa, Englannissa haluttiin sivistää yleisöä laajemmin ja saada myös aatelin alapuolella olevat kansankerrokset lukemaan kehittävää aineistoa. (Vartiainen 2009, 295.)

Valistuksen ajan Ranska oli jo toipunut ihmisvihaan taipuvasta pessimismistään ja alkanut kiinnostua ihmisluonnosta uudelleen. Valistuskirjailijat, kuten Denis Diderot (1713–1784), Voltaire (1694–1778), oikealta nimeltään Francois-Marie Arouet, sekä Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) kirjoittivat myös romaaneja, joista osa on tässäkin opinnäytetyössä myöhemmin tarkemmassa tarkastelussa. Nämä romaanit ovat kuitenkin viihdytystarkoituksen lisäksi kirjoittajansa filosofisten ja moralististen käsitysten peilejä. Hahmojen ajatukset ja dialogi luotaavat ajankohtaisia filosofisia kiistoja syvällisesti ja kuvastavat kirjoittajansa mielipiteitä ja vasta-argumentteja. (Vartiainen 2009, 318.)

Valistuksen ajan lopulla kehitys johti siihen, että ”vakavasti otettava” tietokirjallisuus haluttiin erottaa selkeästi viihdekirjallisuudesta. Samalla kun syntyi uusia tieteenaloja, oppeja ja teorioita, syntyi ajatus kaunokirjallisuudesta. Fiktiivinen kirjallisuus ei enää valistanut eikä ollut julistus tekijänsä moraalista tai filosofiasta; sen oli tarkoitus viihdyttää. Kirjailijoilla oli nyt aivan erilainen luomisen vapaus. (Vartiainen 2009, 334.)

3.2.7 Romantiikan kirjallisuus

Siirtymä valistuksesta **romantiikkaan** seurasi juuri edellä mainitun fiktiivisen kirjallisuuden eriytymisen vuoksi. Runous käsitteli luonnon kauneutta ja eloisuutta lähes mystiikkaan taipuvalla hartaudella. Tunteen ihannoiti korvasi järjen palvonnan. Sellaiset runoilijat kuin Robert Burns (1759–1796) ja James McPherson (1738–1798) kansallisromanttisine runoineen sekä varhaiset kauhukirjailijat, kuten Horace Walpole (1717–1897) kukin pyrkivät tunteiden herättämiseen, joskin tahoillaan varsin erilaisten tunteiden. Kuuluisin yksittäinen teos tältä ”varhaisromantiikan” aikakaudelta on Johann Wolfgang Goethen Nuoren Wertherin kärsimykset. (Vartiainen 2009, 335.)

Varsinainen romantiikan aikakausi sijoittuu 1700–1800 –lukujen vaihteeseen. Tämä aika oli länsimaissa suurten vallankumousten ja sotien sävyttämää. Tunteet kuohuivat niin valtakunnallisilla kuin yksityisillä alueilla. Kaunokirjallisuudessa ja runoudessa innoitusta ammennettiin keskiajasta, okkultismista ja mytologiasta, mutta myös kehittyvistä tieteistä, kuten lääketieteen saavutuksista.

(Vartiainen 2009, 351.) Romantiikan ajan johtomaa, jos sellaisesta voidaan puhua, oli Saksa. Paitsi romanttista kirjallisuutta, Saksassa painettiin runsaasti teoriaa ja tutkimuksia kaunokirjallisuudesta. Saksassa kiinnostus historiaan ja uskontoon olivat säilyneet 1700-luvun läpi vahvoina, ja niistä keskusteltiin sivistyneissä piireissä yleisesti. Tämä ilmiö oli saksalaisille aatellisille ja taiteilijoille ominainen ja erotti sen muiden maiden romantiikasta omanlaisenaan. Kehitysromaani, jossa seurataan päähenkilön kasvinkamppailua ja sisäistä kehitystä, oli saksalaisen klassismin hedelmä. Kuitenkin kiinnostusta riitti myös yleiseurooppalaiseen kulttuuriperintöön ja kirjallisuudenhistoriaan. Saksassa kehittyi myös kirjailijaryhmiä ja aatteellisia koulukuntia, joiden kirjallisuudessa oli omat piirteensä ja oma käsityksensä kirjallisuuden varsinaisesta päämäärästä ja muodosta. (Vartiainen 2009, 360.)

Englantilainen romantiikka kulki Saksan romantiikan jäljessä ajallisesti, ja sen katsotaan alkaneen vuonna 1770, kirjailija William Wordsworthin synnyinvuonna. Loppu merkitään puolestaan usein 1830-luvulle, jolloin romantiikan suuri kirjailija Walter Scott kuoli. Nämä kuusikymmentä vuotta olivat Englannin historiassa sotaisia aikoja. Valtakunnan sisällä taas kahtiajako vahvistui; köyhät köyhtyivät ja rikkaat rikastuivat entisestään. Englannin romantiikassa kotiseurakkaus sekoittui kehityksen ja tieteen tarkkailuun epäilevästi. (Vartiainen 2009, 398.)

Englannissa alkanut kauhukirjallisuus sai suosiota ja yleistyi 1800-luvulla. Yliluonnollisiin aineksiin sekoitettiin verisiä rituaaleja, rapistuneita linnoja ja kartanoita, kansanlegendoja ja kohtalon järkkämätön käsi. Romanttiseen tapaan miljöönä näytteli suurta osaa näissä teoksissa. Kauhuromantiikan suuria nimiä ovat Walter Scott (1771–1832), jo mainittu Horace Walpole sekä Mary Shelley (1797–1851). (Vartiainen 2009, 403.) Mary Shelley oli yksi romantiikan aikana esiin nousseista naiskirjailijoista. Saksassakin vaikutti useita naiskirjailijoita, mutta Shelleyyn tapaan heidän oli kirjoitettava miehen nimellä tullakseen julkaistuksi ja luetuksi. (Vartiainen 2009, 392.)

Englannin romantiikkaan kuuluvat olennaisesti myös lyhyemmät tekstit, kuten novellit, esseet sekä lyriikka. Romanttisen lyriikan suuret nimet, kuten lordi Byron (1788–1824), Percy Bysshe Shelley (1792–1822) ja John Keats (1795–1821), ammensivat inspiraationsa paitsi omasta raskaasta menneisyydestään, myös maailman tapahtumista, luonnonilmiöistä ja yhteiskunnan vääryyksistä. Toisinaan innoittajina tosin toimivat myös huumaavat aineet. (Vartiainen 2009, 414.)

Ranskassa 1700–1800 –lukujen vaihde on syystä helppo mieltää vallankumousten ajaksi. Älymyykseen, joka oli Ranskassa suurilta osin koostunut aatelistosta ja papistosta, suhtauduttiin parhaimmillaan epäillen, pahimmassa tapauksessa vihamielisesti. Giljotiiniin vietiin myös kirjailijoita, ja se johti kulttuuriväen joukkopakoon maasta. Teatterista tuli hallitseva sanataiteen muoto, ja kansalle esitettiin melodraamaa ja komedioita. Ranskan romantiikka alkoi toisaalla, maan rajojen ulkopuolella. (Vartiainen 2009, 427.) Myös ranskalainen romantiikka oli siis taipuvaista melankoliaan, tunteellisuuteen ja pienemmissä määrin myös goottilaisuuden teemoihin. Ranskalaisesta romantikasta elämään on jäänyt suurimpana nimenä Victor Hugo (1802–1885), jonka järkälemäisistä teoksista on tehty lukuisia oopperoita, näytelmiä, teoksia ja tv-sarjoja. (Vartiainen 2009, 430.)

Uusia kansallisuuksia saapui suurten länsimaisten kirjallisuuden kaanoniin nimenomaan romantiikan aikakaudella, niin lyhyt kuin se olikin. Venäjän suuri runoilija Aleksandr Pushkin (1799–1837) sai vaikutteita länsimaisista romantiikan ajan kirjailijoista, ja vastaavasti hänet huomioitiin länsimaissa tavalla, jolla muita venäläisiä kirjailijoita ei ollut ennen huomioitu. Pushkin kirjoitti sekä runoja että proosaa, historiallista kirjallisuutta että realismia. Hänen esimerkkinsä näkyi pitkään venäläisessä kirjallisuudessa. Voidaan sanoa sen näkyvän yhä. (Vartiainen 2009, 446.)

Yhdysvallat itsenäistyivät aivan romantiikan ajan kynnyksellä. Uuden valtion alkuvaiheet olivat myrskyisät. Pioneerit valtasivat jo omistamaansa mannerta alkuperäiskansoilta ja villiltä luonnolta, ja toisaalla Iso-Britannia halusi pitää entisestä siirtomaastaan kiinni. Yhdysvaltain kirjallisuus oli toisaalta englantilaisen perintöä, toisaalta se oli omia perinteitään, kuten *frontier*-kirjallisuuden, jossa luonto oli vahvasti läsnä ja usein vastustajan asemassa. Ensimmäiset amerikkalaiset kirjailijat, kuten Washington Irving (1783–1859) ja James Fenimore Cooper (1789–1851), ammensivat runsaasti innoitusta sellaisilta suurilta nimiltä kuin Walter Scott, mutta kirjoittivat enimmäkseen aiheista, joita nykyäänkin pidetään periamerikkalaisina: jylhästä luonnosta, jaloista alkuperäiskansoista ja uudisraivaajien sitkeydestä. (Vartiainen 2009, 459.)

3.2.8 Realismin kirjallisuus

Realismin kehittyessä 1800-luvun puolivälistä eteenpäin myös Eurooppa kehittyi. Vallankumoukset ja sodat järjestyivät vanhaa järjestystä ja muodostivat melko pitkälti sen kartan, jonka nykyään tunnemme. Kaupungeista tuli vallan keskuksia suuremmissa määrin kuin koskaan ennen, mutta

niiden sisällä erot sosiaalisten luokkien välillä kasvoivat entisestään. Kaupunkien väkimäärä kasvoi, viihde-elämä monipuolistui ja kirjojen massatuotanto alkoi teollistumisen mahdollistaessa suurten määrien painattamisen kerralla. Syntyi populaarikulttuuri. (Vartiainen 2009, 469.)

Kirjallisuus mullistui. Syntyi ajatus kirjallisuudesta tuottavana, kaupallisena tuotteena. Tullakseen julkaistuksi yhdessä monista kustannusyhtiöissä kirjan oli oltava hyvä sijoitus. Kirjailijoissa tämä sytytti usein vastareaktion. Taidetta ja myös kirjallisuutta piti voida tehdä taiteen vuoksi. Kirjallisuudessa syntyi useita tyyliuuntia, mutta kansainväliset erot alkoivat hämärtyä. Tyyli määräytyivät enemmän tekstin muodon kuin sijainnin perusteella, vaikka alueiden välillä oli yhä sosiaalisten ja militarististen tapahtumien synnyttämiä eroja teemoissa ja muodossa. (Vartiainen 2009, 474.)

Realismi-käsite esiintyi ensin kuvataiteen yhteydessä. Realistinen taide kuvasi usein alempien kansanluokkien todellista elämää ja kärsimyksiä suorudella, joka järkytti kulttuurieliittiä. Taiteen tehtävä ei enää ollut kaunistella, vaan olla objektiivinen. Romaani toimi pitkälti samanlaisella periaatteella kuin kuvataide; se heijasti tosielämän ongelmia ja pohti moraalisia kysymyksiä, yhteisön ja yksilön suhdetta ja historiallisten tapahtumien taustoja fiktion avulla. Yleensä tämä peilaaminen tapahtui yhden usein traagisen tarinan kuvauksella. (Vartiainen 2009, 478.)

Englannissa realismin kausi sijoittuu melko lailla yksiin kuningatar Viktorian aikakauden kanssa. Yhä useampien kansankerrostumien päästessä nauttimaan ja hyötymään kirjallisuudesta sen yhteiskunnallinen rooli muuttui. (Vartiainen 2009, 499) Kirjailijat, kuten Samuel Butler (1835–1902) ja Oscar Wilde (1854–1900) käyttivät kirjallisuuden keinoja tuodakseen julki oman yhteiskuntakritiikkinsä ja synnyttääkseen keskustelua. (Vartiainen 2009, 514.) Realismin ajalla syttyi myös kansanrakkaus rikosromaaneja ja seikkailukertomuksia kohtaan. Kun Arthur Conan Doyle (1859–1930) alkoi kirjoittaa kertomuksiaan Sherlock Holmesista, se synnytti ennenkuulumatonta huomiota. Muita rikoskirjailijoita seurasi Doylen jalanjäljissä, mutta yksikään ei saavuttanut Holmesin samaa suosiota ennen seuraavaa vuosisataa ja Agatha Christietä. (Vartiainen 2009, 518.) Toinen suosittu kirjallisuudenlaji oli seikkailukertomus. H. G. Wells (1866–1946) saavutti kuuluisuutta tieteis- ja utopiaromaaneillaan, ja Bram Stoker (1847–1912) jatkoi kauhukirjallisuuden perintöä klassikoksi muodostuneella Draculalla. Lapsille ja nuorille suunnattu kirjallisuus sai niin ikään alkunsa viktoriaanisessa Englannissa. Tämän genren edelläkävijöitä olivat Robert Louis Stevenson (1850–1894), Rudyard Kipling (1865–1936) ja Lewis Carroll (1832–1898). (Vartiainen 2009, 518.)

Ranskassa realismi ja romantiikka kävivät usein käsi kädessä. Kirjailijat, jotka olivat kirjoittaneet romantiikan ajan muotoon ja estetiikkaan soveltuvaa sisältöä, siirtyivät realistiseen kuvaukseen mutkattomasti. Tällaisia kirjailijoita olivat muun muassa Prosper Mérimée (1803–1870) ja Alexandre Dumas vanhempi (1802–1870), jotka molemmat käsittelivät romaaneissaan historiallisia aiheita. (Vartiainen 2009, 522.) Naiskirjailijoiden esiinnousu näkyi myös Ranskassa ja edesauttoi naisasian esiinnousua, varsinkin kun myös porvariston ja työväenluokan naiset saivat äänensä kuuluviin. Naiskirjailijat Ranskassa kirjoittivat usein rakkaudesta, niin myös tunnetuimpiin tuon ajan naiskirjailijoihin kuuluva George Sand, oikealta nimeltään Aurore Dudevant (1804–1876). (Vartiainen 2009, 529) Ranskan kuuluisin seikkailukirjailija puolestaan oli Jules Verne. Hänen fantastisista seikkailuista kertovat kirjansa ovat vieläkin tieteiskirjailijoiden esikuvia. (Hirvinen 1972, 521.)

Aikana, jona kirjallisuuden miellettiin olevan haastajana valtaapitäville voimille, venäläisten kirjailijoiden tilanne oli tukala. Valtion ote kaikesta taiteesta, ja etenkin kriittisestä, oli vahva. Sensuuri iski kriittisiin aineksiin lujasti. (Vartiainen 2009, 547.) Ivan Turgenev oli ensimmäinen kansainvälistä mainetta nauttinut venäläinen kirjailija ja saattoi venäläisen kirjallisuuden maailmankartalle. Turgevin maaorjuutta ja talonpoikaisten kohtelua kritisoivat teokset johtivat kirjailijan asettamiseen kotiarestiin. (Vartiainen 2009, 548.)

Jos Turgenev olikin aikansa kuuluisin venäläiskirjailija, kenties pysyvintä kuuluisuutta nauttii jälkeempäin Fedor Dostojevski. Dostojevski kirjoitti alkuaikoina sydämeen käyvästi köyhälistön elämästä ja haasteista, mutta myöhemmin keskittyy päähenkilöidensä psykologiseen kuvaukseen. Dostojevskin kantaottavat kirjoitukset johtivat hänen pidättämiseensä ja pitkään vankeuteen. (Vartiainen 2009, 549.)

Venäjällä kirjoitettiin ajan kuuluisinta teatteria. Draaman, kuten proosankin, teemat käsittelivät yksinäisyyttä, kaipuuta ja yhteisöä eri muodoissaan. Tuon ajan kuuluisin venäläinen draamakirjailija oli Anton Tšehov (1860–1904). Hän kirjoitti alkuaikoina myös lukuisia novelleja, jotka olivat lähinnä välähdyksiä eri kansanluokkiin kuuluvien naisten ja miesten arjesta. (Vartiainen 2009, 564.)

Saksassa sen kuuluisin aikakausi, romantiikka, kesti pidempään kuin monessa muussa maassa. Vasta 1900-luvun alkaessa Saksan kirjallisuudessa alkoi esiintyä realismiin viittaavia piirteitä yleisemmin. Saksan realismi säilytti maan kulttuuriväestölle rakkaita aiheita myös uudelle aikakaudelle siirtyessään. Maan historia ja maaseutu olivat yhä tärkeitä teemoja, vaikka kerronnan muut teemat, muoto ja sävy muuttuivatkin. (Vartiainen 2009, 571.)

Realismin ajalla skandinaavinen kirjallisuus nousi kansainvälisen huomion kohteeksi. Aiheet vaihtelivat seksuaalisuudesta uskontoon ja naisasiaan, aiheisiin, jotka aikalaisista vaikuttivat poikkeuksellisen rohkeilta. Erityisesti naisten roolista yhteiskunnassa syntyi kirjallisissa piireissä runsasta keskustelua. Skandinaviassa, kuten muuallakin länsimaissa, naiskirjailijat alkoivat nousta esille. He olivat tosin olleet paikallisesti esillä jo romantiikan aikana ja olleet jo silloin puoliksi realismin maailmassa. Naisilla oli selkeä käsitys siitä, millainen paikka heillä oli yhteiskunnassa, ja millainen paikka olisi ollut oikeudenmukainen. Realismin aikakaudella naiset alkoivat vaatia tasa-arvoa yhä rohkeammin. Suomessa tällainen nainen oli Minna Canth (1844–1897), jonka kirjoittama suomenkielinen draama on yhä lähes naturalistisen rehellistä. (Vartiainen 2009, 581.)

Yhdysvalloissa 1800-luvun alku ja 1900-luvun alku olivat sisällissodasta toipumisen aikaa. Orjuuden loppu, yhdistyvä kansakunta ja vanhat kaunat värjivät niin yksityiselämää kuin kirjallisuutta. Länsirannikon kaupungeista, kuten Boston ja New York, tuli sekä liike- että kulttuurielämän keskuksia. (Vartiainen 2009, 595.) Realismin ajan Yhdysvalloissa katsotaan alkaneen 1870-luvulta, sisällissodan jälkeisenä eheytyksen aikana. Yhdysvaltain kirjallisuutta leimasikin eteenpäin pyrkimisen ajatus; oli kiire jättää sodan aikana syntyneet traumat taakse. Tämä näkyy aikakauden kirjailijoiden teoksissa luonnon ylistyksenä, amerikkalaisten ihanteiden korostuksena ja humoristisena kerrontana erityisesti Mark Twainin (1835–1910) teoksissa. (Vartiainen 2009, 612.)

1900-luvun alku oli Euroopassa sotien ja vallankumousten sävyttämää aikaa. Vuonna 1914 alkanut ensimmäinen maailmansota, Yhdysvalloissa alkanut gangsterismi, massamedian ja individualismin synty sekä sotien jälkeisen väkiluvun kasvun aiheuttama luokkayhteiskunnan särkyminen mullistivat myös länsimaista kulttuurielämää. (Vartiainen 2009, 654.) Modernismi oli muiden tyylikausien tapaan kaikki taiteenlajit kattava. Tämän kattotermin alle mahtui useita "alatyylejä": ekspressionismi, dadaismi, surrealismi sekä symbolismi, muiden muassa. Modernismin ajan katsotaan alkaneen liukuvasti realismin rinnalla ja sen vastareaktiona 1800-luvun puolivälistä eteenpäin. Se pyrki rikkomaan perinteisen muodon ja luomaan kirjallisuuden ikään kuin tyhjästä. Modernismin keskuksia olivat suuret kaupungit, kuten Wien, Praha, Chicago, Berliini ja Lontoo, ja se vetikin innoitusta kiihtyvistä modernisaatiosta, vauhdista ja dynamiikasta, joka leimasi uutta vuosisataa. (Vartiainen 2009, 664.)

Toisaalta modernismi pyrki tulkitsemaan ja tutkimaan ihmisen psyykettä. Tähän innoituksena olivat psykologian, filosofian ja antropologian uudet tutkimukset ja löydökset. (Vartiainen 2009, 622.)

Samaan aikaan lukijalle annettiin enemmän tulkinnanvapautta ja samalla vastuuta siitä, miten hän halusi tekstin totuuden nähdä. (Vartiainen 2009, 618.) Kirjallisuudessa esiintyviä teemoja sen sijaan olivat muun muassa naiskysymys, seksuaalisuus sekä juutalaisuus, sekä sisältä että ulkoa katsottuna. (Vartiainen 2009, 661.) Uusina kirjallisuudenlajeina ikään kuin lajien ulkopuolelle syntyivät lasten- ja nuortenkirjallisuus. Tyttö- ja poikakirjallisuus niin ikään eriytyivät ja saivat heti valtavaa suosiota. (Vartiainen 2009, 670.)

Yhdysvalloissa oli 1900-luvulla päästy melkein kokonaan englantilaisen kirjallisuuden vaikutuksen alta. Toisaalta useat yhdysvaltalaiskirjailijat, kuten Gertrude Stein (1874–1946) ja Edith Wharton (1862–1937), muuttivat Pariisiin, erääseen modernismin keskuksista, ja saivat sieltä vaikutteita ja innoitusta. (Vartiainen 2009, 808.) Kotimaassa samaan aikaan alkoi esiintyä sosialisminvastaisuutta ja kommunismin pelkoa, joka johti tiukkaan sensuuriin. (Vartiainen 2009, 805.) Yhdysvalloissa kehittyi valtiolle ominaisia teemoja niin kirjallisuuteen kuin muuhunkin taiteeseen. Rikollisuuden ja gangsterismin rehottaessa syntyi niin kutsuttu kovaksikeitetty rikosromaani, jossa liipaisinherkkä yksityisetsivä kohtaa sanavalmiita rikollispomoja ja hemaisevia neitosia. Hollywoodin vaikutus näkyi niin näissä kuin muussakin yhdysvaltalaiskirjallisuudessa. (Vartiainen 2009, 824.) 1920-luvulla rodullinen tietoisuus johti afroamerikkalaisen kirjallisuuden nousuun erityisesti New Yorkissa. Harlemin renessanssina tunnettu kulttuuriliike nosti afroamerikkalaisen kansanosan kulttuurin esille tavalla, joka oli siihen asti ollut täysin ennennäkemätön. (Vartiainen 2009, 829.)

Ranskassa oikeiston ja vasemmiston väliset ristiriidat innoittivat taiteilijoita ottamaan osaa yhteiskunnan kehitystyöhön varsin innokkaasti. Taiteelliset ryhmittymät ottivat yhteen yhtä kiivaasti kuin poliittisetkin. Identiteettiin liittyvät kysymykset tulivat ajankohtaisiksi taiteessa kansan yrittäessä löytää itseään aatteiden ristitulessa. (Vartiainen 2009, 781.) Wienissä alkunsa saanut symbolismi oli osin tästäkin syystä Ranskassa erityisen suosittu. Symbolistisessa proosassa, draamassa ja lyriikassa pyrittiin luotaamaan ihmisen sisäistä maailmaa ja hahmottamaan todellisuutta sellaisena, kuin se ihmisen psyykessä esiintyi. Ranskan kuuluisin symbolisti oli runoilija Charles Baudelaire (1821–1867), joka keräsi runolliseen ilmaisuunsa teemoja niin romantiikasta kuin realismista ja oli luomassa uudenlaista lyyristä ilmaisutyyliä. (Vartiainen 2009, 622.)

Venäjän vallankumous vuonna 1917 merkitsi vanhan tsaarinvallan loppua ja maan erkaantumista lännestä, mihin sillä oli ollut paljon lämpimämmät siteet tsaari Pietari suuren ajoista lähtien. Uudessa vasemmistolaisessa valtiossa taiteilijoiden ja kirjailijoiden ilmaisu oli tiukasti kontrolloitua, ja ”ulkopuolisuus” oli käytännössä kiellettyä. (Vartiainen 2009, 673.) Kirjallisuuden uusi tehtävä oli

johtaa lukijaa sen sijaan, että se olisi jättänyt juurikaan tulkinnanvaraa. Venäläiskirjailijat, kuten Maksim Gorki (1868–1936), kuitenkin jatkoivat yhteiskunnan kritisointia entiseen tapaan. (Vartiainen 2009, 674.) Runoudessa alkoi niin kutsuttu hopea-aika, jota johtivat Boris Pasternak (1890–1960) ja Anna Ahmatova (1889–1966). Tänä aikana runon rytmiin ja symboliikkaan kiinnitettiin erityisen paljon huomiota. (Vartiainen 2009, 684.) Venäläiset satiirikot, kuten Mihail Bulgakov (1891–1940) kritisoivat ja pilkkasivat uutta yhteiskuntajärjestystä tavalla, jota voidaan pitää uhkarohkeana (Vartiainen 2009, 689).

Saksassa ensimmäisen maailmansodan tappiot koskivat kansakunnan itsetuntoon kipeästi. Uusi sukupolvi halusi irtautua vanhasta. Uusi tasavalta kärsi inflaatiosta, puutteesta ja työttömyydestä. Katkeruus muita länsivaltoja kohtaan heijastui myös kirjallisuuteen. Miljöönä kirjallisuudessa olivat usein suurkaupungit ja niiden haasteelliset tilanteet. (Vartiainen 2009, 696) Saksalainen ja saksankielinen kirjallisuus olivat modernismin ajalla lähes synonymistiset keskenään, vaikka valtiollisia eroja esiintyikin. Emigraation mukana tulleet monikulttuuriset vaikuttimet rikastuttivat kirjallisuutta. Tämän vuoksi saksankieliseen kirjallisuuteen lasketaan myös Franz Kafkan (1883–1924) vahvasti symbolistinen kirjallisuus. (Vartiainen 2009, 710) Uusiasiallisuuden periaatteen mukaan objektiivinen, käytännöllinen, lähes tunteeton kirjallisuus oli suosittua. Romaaneissa oli yhä harvemmin yhtä selkeää päähenkilöä, johon kirjan tapahtumat olisivat peilautuneet. (Vartiainen 2009, 698.)

Brittein saarilla vuosisadan vaihtuminen merkitsi suuria yhteiskunnallisia mullistuksia. Suurta osaa maailmasta hallinnut imperiumi murtui, ja Englannin suurvalta-aika tuli päätökseensä. Siirtolaisuus puolestaan vilkastui entisten siirtomaiden asukkaiden muuttaessa Britanniaan. Tämä toi oman mausteensa moderniin kirjallisuuteen. Brittiläinen kirjallisuus sen sijaan levisi laajemmalle ja oli suosittumpaa kuin koskaan. Osittain tästä voi kiittää englantilaista journalismia, joka oli jatkanut kehitystään 1700-luvulta lähtien ja oli nyt maailman huipputasoa. (Vartiainen 2009, 735.) Monet lehtimiehet olivat myös kirjailijoita ja ammensivat toisesta ammatistaan myös kirjallisuuteensa. Journalismin koettiin harjaannuttavan kirjoittajaa kaunokirjallisuuteen. (Vartiainen 2009, 741.) Lyriikan puolella käsiteltiin sotiin liittyviä tunteita ja kiintymyksen muotoja. Estetiikan, tunteellisuuden ja avantgardismin sävyttämässä runoudessa edelläkävijöitä olivat muiden muassa Ezra Pound (1885–1972) ja T. S. Eliot (1888–1965). (Vartiainen 2009, 763.)

Lontoolaisista taiteilijoista ja intellektuelleista koostuva Bloomsburyn ryhmä muodostui vuonna 1905 ja suhtautui varsin kriittisesti viktoriaanisen ajan asenteisiin ja kulttuuriin. Ryhmän toiminta oli epävirallista, mutta vaikutti kulttuuri-ilmapiiriin ja taiteen tekemiseen liittyviin asenteisiin pitkälle

1900-luvun puoliväliin saakka. Ryhmässä vaikuttivat niin yhteiskuntakriittistä, tunteikasta proosaa kirjoittanut E. M. Forster (1879–1932), esseisti Lytton Strachey (1880–1932) kuin naisasiaan rohkeasti kantaa ottanut romaanikirjailija Virginia Woolf (1882–1941). (Vartiainen 2009, 753.)

Pohjoismaissa modernismin aikakausi oli myös demokratisoitumisen aikaa. Samalla kun rakennettiin hyvinvointiyhteiskuntaa, koulutus ja sivistys yleistyivät, ja työläisten rooli yhteiskunnassa muuttui. Myös he olivat osa kulttuuriyhteisöä. Sodat vaikuttivat myös pohjoismaiden kulttuuriin. Yhteiskunnalliset kysymykset askarruttivat yhä. Realistinen epiikka oli suosittua. Suomessa kansalais-sota vaikutti sekä lyriikan että proosan aiheisiin, samalla kun Venäjän puolelta virtasi yhä kulttuuri-vaikutteita. (Vartiainen 2009, 846.)

4 OPINNÄYTETYÖSSÄ ESIINTYVÄT HISTORIALLISET HAHMOT

Seuraavassa luetellaan julisteisiin valitut kirjailijat sekä henkilöt, joiden lukulistalla heidän voidaan olettaa olleen. Oletus perustuu teoksen ilmestymisaikaan ja saatavuuteen henkilön elinaikana. Joissain tapauksissa teokset ovat olleet suosittuja, mutta vähintäänkin ilmestyneet sellaisena hetkenä, jona historiallinen hahmo on voinut saada ne käsiinsä. Suurilta osin lista siis perustuu oletuksiin. On huomioitava, että näiden historiallisten henkilöiden suosikkikirjailijat eivät välttämättä eläneet samalla aikakaudella näiden kanssa. Tilanne on tuttu kenelle tahansa historiallisen kirjallisuuden harrastajalle. Kirjalistat eivät myöskään pitäydy minkään aikakauden tiukassa kehyksessä, koska ne ovat luonteeltaan muutenkin liukuvia.

Kleopatra VII Philopator

Kleopatra (69 eKr. – elokuu 30 eKr.) on Egyptin hallitsijoista mahdollisesti kuuluisin. Hän oli kuningatar, sotapäällikkö, kielinero ja myrkyllisten aineiden asiantuntija. Ptolemaiosten hallitsijasuku, johon Kleopatra kuului, polveutui Aleksanteri suuren kenraalista, niin ikään nimeltään Ptolemaios. Ptolemaiokset ylpeivät tällä yhteydellä makedonialaiseen sotapäällikköön sekä kreikkalaisilla sukujuurillaan, ja se näkyi myös Kleopatran kasvatuksessa. Kleopatra luki laajasti antiikin ajan kirjallisuutta ja hallitsi myös Egyptin kielen, toisin kuin muut suvun hallitsijat. (Schiff, 2011.)

Kuolleiden kirja

Muinaisegyptiläinen ”opas tuonelaan” oli varmasti jollain tasolla tuttu teos Kleopatrallekin, joka hallitsijana oli jumalatar kansalleen. Kuolleitten kirja annettiin vainajille mukaan haudata, ja se opasti heidät iankaikkiseen elämään (Vartiainen 2009, 22). Kleopatra kreikkalaisena ei todennäköisesti itse uskonut kirjan oppeihin, mutta varmasti tiesi niistä.

Homeros (n. 700-l. eaa.): Ilias ja Odysseia

Homeros oli perimätiedon mukaan sokea ja siksi tarvitsi kirjureita merkitsemään lukuisat teoksensa muistiin. Tästä, samoin kuin mistään muusta Homerokseen liittyvästä, on vaikeaa olla varma, ja onkin spekuloitu, olisiko Homeros vain nimimerkki, jonka taakse kätkeytyy lukuisia kirjailijoita. Yhtä kaikki on todennäköistä, että suuret varhaiset eepokset

Ilias ja *Odyseeia* ovat saman miehen kynästä. Molemmat teokset kertovat Troijan sodasta, ja niissä sekoittuvat toisiinsa historiallinen kuvaus, jumaltarut ja inhimillinen elämä sodan keskellä. (Vartiainen 2009, 41.)

Sapfo (n. 630-570 eaa.): *Runoja*

Sapfo oli kuuluisa runoilija jo elinaikanaan. Nykyäänkin hän on maailman tunnetuimpia naislyyrikoita. Vaikka Sapfon tuotannosta on säilynyt vain fragmentteja ja pätkiä sekä yksi kokonainen runo, hänen runoutensa tunnelmallinen, luonnosta ammentava tyyli välittyi vuosisatojen yli. Sapfo kirjoitti häälauluja ja eroottisia runoja, minkä lisäksi hän johti ylhäisille naisille suunnattuja opetustilaisuuksia. Näissä tilaisuuksissa naiset oppivat muun massa runoutta, laulua ja tanssia. Monet Sapfon runoista onkin omistettu näille oppilaille. (Vartiainen 2009, 51.)

Hesiodos (n. 700-650-l. eaa.): *Jumalten synty*

Hesiodos on mies, jota on kiittäminen nykytiedostamme, mitä tulee antiikin Kreikan jumalahmoihin. Hänen teoksensa *Jumalten synty* kuvaa paitsi maailman syntyä, myös Kreikan jumaltaruston laajan henkilökaartin historiaa seikkaperäisesti. Hesiodoksen merkittävin teos, *Työt ja päivät*, käsittelee sen sijaan maanviljelystä ja kalenterivuoden tapahtumia. Hesiodoksen suosio kesti yli keskiajan, jolloin hänen teoksiaan kopioitiin usein. (Vartiainen 2009, 46.)

Aiskhylos (525-456 eaa.): *Oresteia*

Aiskhyloksen *Oresteia* on ainut antiikin ajalta säilynyt trilogia. Se kuvaa kovaonnista Ateuksen sukua, joka suistuu itse aiheuttamaansa veren ja koston kierteseen.

Aiskhylos paitsi kirjoitti ennenäkemätöntä draamaa, myös loi sellaista ohjaamalla näyttämölle paitsi lukuisia näyttelijöitä, myös sotajoukkoja taistelemaan ja soihtukulkueita valaisemaan Ateenan yötä. Aiskhyloksen jäljiltä näyttämötaide ei ole ollut entisensä. (Vartiainen 2009, 64.)

Sofokles (n. 496-406 eaa.): *Kuningas Oidipus*

Sofokles oli tuottelias ja suosittu näytelmäkirjailija. Hänen näytelmissään oli konfliktia, jännitystä ja kiehtovia, vahvoja naishahmoja. Hänen kynästään on peräisin sekä *Kuningas Oidipus* että Oidipuksen tyttärestä kertova *Antigone*. Molemmissa teoksissa päähenkilön

polkua varjostaa synkkä valo ja sokea, kaikkea uhmaava uskollisuus sukua kohtaan. (Vartiainen 2009, 68.)

Euripides (n. 480-406 eaa.): Medeia

Euripideen näytelmien henkilöt ovat nykyaikaisenkin lukijan mielestä kiehtovia, epätäydellisiä ja epäröiviä. Hänen näytelmänsä ongelmat eivät välttämättä ole jumalien ja kohtalotarten, vaan ihmisten itsensä ja heidän välistensä jännitteiden luomia. Euripideen näytelmistä tunnetuimmassa, *Medeïassa*, päähenkilön aviomies saattaa uskottomuudellaan hänet veritekoihin, joista ei ole paluuta aviopuolisoista kummallekaan. (Vartiainen 2009, 74.)

Cesare Borgia

Cesare Borgia oli Rodrigo Borgiana syntyneen paavi Aleksanteri VI:n avioton lapsi, joka isänsä saavutusten ansiosta valittiin kardinaaliksi ja myöhemmin sotapäälliköksi. Cesare ei olisi välttämättä tarvinnut isänsä apua; hänet tunnetaan nykyäänkin kyvykkäänä ja älykkäänä miehenä, jonka tuttavapiiriin kuuluivat niin kuuluisa filosofi Niccolò Machiavelli kuin yleisnero Leonardo da Vinci. Huhut Borgian julmuudesta ja turmeltuneisuudesta ovat seuranneet häntä vuosisatojen halki, mutta oppinut mies hän on joka tapauksessa ollut. (Mallet 2020.)

Niccolò Machiavelli (3. toukokuuta 1469 – 21. kesäkuuta 1527)

Niccolò Machiavelli on tunnettu yhteiskuntafilosofiaa käsittelevistä teoksistaan. Machiavelli oli tarkkanäköinen tutkija ja vakooja, ja hänen ystävyhteensä Cesare Borgian kanssa sekoittui terve annos epäluuloa. Hänen teoksensa *Ruhtinas* käsittelee renessanssivaltiaan oikeuksia ja velvollisuuksia ja sitä, miten tällaisen ruhtinaan olisi paras hallita. On arveltu, että teoksen esimerkillisen, häikäilemättömän ruhtinaan esikuvana on ollut nimenomaan Cesare. (Taylor 2010, 88.)

Dante Alighieri (n. 1265 – 1321)

Dante Alighieri, useimmiten mainittuna vain etunimellään, on keskiajan kirjailijoista tunnetuimpia. Hänen tuotantonsa nauttima maine perustuu oikeastaan vain yhdelle teokselle, jolle hän aikanaan antoi nimen *Commedia*, eli näytelmä. Myöhemmin teoksen nimeen liitettiin alkuliite ja juhlava kuvailu jumalainen. Jumalainen näytelmä on monelle vain kuvaus

Helvetin erilaisista tasoista, mutta sen juoni on paljon toiveikkaampi. Dante kirjoitti teoksensa kansankielellä, mikä vaikutti sen saamaan suureen suosioon ja viitoitti tietä muille keskiajan kirjailijoille. (Vartiainen 2009, 169.)

Giovanni Boccaccio (16. kesäkuuta 1313 – 21. joulukuuta 1375)

Giovanni Boccaccio oli uranuurtaja paitsi italialaisessa, myös maailmankirjallisuudessa. Hän suosi suorasanaista kerrontaa tähän asti käytetyn runomuotoisen proosan sijaan, ja hänen pääteoksensa **Decamerone** kuvaa novellien muodossa iloisten nuorten kertomia toiveikkaita, hupaisia, toisinaan rivojakin tarinoita. Hän opiskeli ja vietti aikuiselämänsä Napolissa, joka oli vilkas, kansainvälinen kaupunki. Napolin yhteydet arabiankieliseen maailmaan vaikuttivat myös Boccaccion teksteihin varsinkin myöhempinä vuosina. (Vartiainen 2009, 183.)

Francesco Petrarca (20. heinäkuuta 1304 – 19. Heinäkuuta 1374)

Muiden edellä mainittujen tavoin Francesco Petrarcaakin ammensi innoitusta antiikin maailmasta. Hän kirjoitti niin paimenrunoutta kuin tutkielmia, mutta jälkipolville ja suurelle yleisölle hän on tunnetuin runokokoelmansa **Sonetteja Lauralle** (1374) ansiosta. (Vartiainen 2009, 178.)

Geoffrey Chaucer (1343 – 25. lokakuuta 1400)

Geoffrey Chaucer on keskiajalla vaikuttaneista englanninkielisistä kirjailijoista jälkipolville tunnetuin. Chaucer matkusteli laajalti ja imi vaikutteita niin ranskankielisestä ritarirunoudesta kuin Italian suurten mestareiden teoksista. Chaucerin oma menestysteos, **Canterburyn tarinoita** (1373–1393), yhdistää *Decameronen* tapaan kehyskertomukseen erilaisia tarinoita, joiden tarkoituksena on niin opettaa kuin viihdyttää. (Vartiainen 2009, 187.)

Vergilius (15. lokakuuta 70 eKr. - 12. syyskuuta 19 eKr.)

Vergilius vaikutti roomalaisen yleisrauhan, *pax Romanan*, aikakaudella. Hänen maineensa vain kasvoi myöhempien aikakausien aikana, ja muun muassa Dante piti häntä niin vaikuttavana kirjoittajana, että otti hänet hahmoksi omaan pääteokseensa, Jumalaiseen näytelmään. Vergilius itse kirjoitti sekä opettavaa tekstiä, kuten maanviljelijän töitä kuvaavan *Georgican*, että historiallista proosaa, kuten kansalliseepokseksi kohotetun **Aeneiksen**. (Vartiainen 2009, 117.)

Kansalliseepokset

Euroopassa kirjoitettiin muistiin ja luotiin useita kansalliseepoksia keskiajan kuluessa. Ranskalainen **Rolandin laulu** kirjoitettiin 1100-luvulla ja sijoittuu kuningas Kaarle Suuren sotiin saraseeneja vastaan (Vartiainen 2009, 147). 700-luvulla kirjoitettu anglosaksinen **Beowulf** kertoo myyttisen sankari Beowulfin taisteluista ja kuolemasta (Vartiainen 2009, 144). 1100-luvulla Skandinaviassa alettiin merkitä muistiin kansanrunoutta runoelman muotoon. **Edda**-runoelmassa yhdistyvät legendaariset historialliset hahmot ja skandinaaviset jumaltarut (Vartiainen 2009, 148).

Kuningatar Kristiina

Ruotsin kuningatar Kristiina (1626–1689) oli isänsä, kuningas Kustaa II Aadolfin ainut lapsi ja siksi hallitseva kuningatar. Hänet kasvatettiin hallitsijaksi, minkä vuoksi hänen opiskelunsa ja yksityiselämänsä muistuttivat enemmän ajalle tyypillistä pojan kuin tytön kasvatusta. Kristiina oli innokas metsästäjä ja ratsastaja, puhui sujuvasti useita kieliä ja oli syvästi kiinnostunut humanistisista tieteistä. Hän kutsui hoviinsa useita merkittäviä kulttuurihenkilöitä, muun muassa ranskalaisen filosofi Rene Descartesin. Kristiina luopui kruunusta serkkunsa Kaarle Kustaan hyväksi ja vetäytyi Roomaan, missä hän kääntyi katoliseksi ja asui elämänsä loppuun saakka.

Miguel de Cervantes Saavedra (29. syyskuuta 1547 – 22. huhtikuuta 1616)

Miguel de Cervantes Saavedra eli aikanaan seikkailujen täyttämää elämää. Työskenneltyään muun muassa sotilaana ja veronkerääjänä, istuttuaan vankiloissa ja vapauduttuaan orjuudesta Cervantes asui elämänsä loppuvuodet Madridissa juhlittuna kirjailijana. Hänen tuotantonsa käsittää niin lyriikkaa, proosaa kuin draamaakin, mutta tunnetuin hänen teoksistaan oli niin Cervantesin elinaikana kuin nykyäänkin humoristinen, symbolistinen romaani **Don Quijote** (1605). Suosio oli niin suurta, että Cervantes kirjoitti teokselle jatkosankin. (Vartiainen 2009, 223.)

William Shakespeare (Huhtikuu 1564 – 23. huhtikuuta 1616)

William Shakespeare oli porvarislähtöinen näyttelijä ja näytelmäkirjailija, jonka suosio perustui tuttuihin aiheisiin ja liikuttaviin teemoihin, joita hän käsitteli hahmojen sisäiseen elämään ja tunteisiin perustuen. Hänen näytelmistään tunnetuimpia ovat **Macbeth** (1606), **Romeo ja Julia** (1594–97) ja **Hamlet** (1599–1601). (Vartiainen 2009, 234.)

Francois Rabelais (1494–1553)

Renessanssin aikana tapahtuneen kirjallisuuden “maallistumisen” puolesta toimi muun muassa Francois Rabelais. Hän oli oppinut ja korkeasti koulutettu humanisti, joka arvosti huumoria ja naurua ja antoi sen näkyä myös kirjallisuudessaan. Hänen pääteoksissaan **Gargantua ja Pantagruel** (1532) sekä niiden jatko-osissa käsitellään filosofiaa, kirjallisuutta ja politiikkaa parodian ja satiirin keinoin. (Vartiainen 2009, 218.)

Molière (Tammikuu 1622 – 17. helmikuuta 1673)

Jean-Baptiste Poquelin, taiteilijanimeltään Molière, perusti komediansa keskiajan ja renessanssin aikana luotuihin teatteriperinteisiin ja henkilöhahmoihin. Hänen näytelmänsä lasivat leikkiä ihmisluonnon heikkouksista ja yhteiskunnan ilmiöistä tavalla, joka huvitti kansakunnan kaikkia kerroksia ja teki hänestä aikansa suosituimman näytelmäkirjailijan. Hänen teoksiinsa lukeutuvat tekopyhyttä kritisoiva **Tartuffe** (1664), salonkikulttuuria käsittelevä **Sievistelevät hupsut** (1659) sekä lääkäreistä ja potilaista pilkkaa tekevä **Luulosairas** (1668). (Vartiainen 2009, 283.)

Marie Madeleine de Lafayette (18. maaliskuuta 1634 – 25. Toukokuuta 1693)

Marie Madeleine de Lafayette oli ranskalainen aatelist nainen ja kirjallisuuden ystävä. Hän piti Pariisissa kirjallista salonkia monen muun aikalaisnaisen tavoin. Hänen kirjoittamansa romaani Clevesin ruhtinatar (1678) käsitteli nuoren aatelist naisen rakkauselämää syvästi, pohdiskellevaan tapaan. Monet pitävätkin sitä ensimmäisenä psykologisena romaanina. (Vartiainen 2009, 287.)

John Milton (9. joulukuuta 1608 – 8. marraskuuta 1674)

John Milton kirjoitti teoksensa runomuodossa. Tärkeintä eepostaan, Vapautettua Jerusalemiä (1667) hän ei sokeutensa vuoksi voinut kirjoittaa, vaan saneli sen avustajilleen ja ystävilleen. Vapautettu Jerusalem on allegorinen runoepos, joka käsittelee syntiinlankeemusta sekä hyvän ja pahan kamppailua. (Vartiainen 2009, 260.)

Pietari Suuri

Venäjän keisari Pietari I, lisänimeltään Suuri (9. kesäkuuta 1672 – 8. helmikuuta 1725), oli uudistusmielinen hallitsija. Hän matkusti laajalti ympäri Eurooppaa ja pyrki länsimaistamaan keisarikuntaansa monin kulttuuriin, arkkitehtuuriin, hallintoon ja jopa muotiin liittyvin uudistuksin. (Alnaes 2005, 447, 453, 455, 461) Hänen aikanaan rakennettiin valtakunnan länsirajalle hänen nimeään kantava uusi pääkaupunki (Alnaes 2005, 444). Hänen ajoistaan lähtien kulttuurin muutokset alkoivat virrata molempiin suuntiin; Euroopasta Venäjälle, mutta myös Venäjältä Eurooppaan. (Alnaes 2009, 449.)

Pedro Calderón de la Barca (17. joulukuuta 1600 – 25. toukokuuta 1681)

Pedro Calderón de la Barca oli sotilas ja pappi, ja mikä vielä vaikuttavampaa, jo elinaikanaan suosittu kirjailija. Calderónin tuotanto oli monipuolinen yli genererajojen ja käsitti niin draamoja kuin komedioita. Aiheet vaihtelivat historiallisista mytologisiin ja raamatullisista mysteerinäytelmistä farsseihin. Jälkipolville tunnetuimmaksi on jäänyt hänen näytelmänsä Elämä on unta (1636), jonka juoni perustuu Tuhannen ja yhden yön tarinoihin ja teemat Shakespearaan sekä Oidipus-aiheeseen. (Vartiainen 2009, 270.)

Jean Racine (22. Joulukuuta 1639 – 21. huhtikuuta 1699)

Jean Racine oli klassismin ajan arvostetuin tragediakirjailija. Nuorena hän opiskeli antiikin ajan suurten näytelmäkirjailijoiden elämää ja teoksia ja ottikin niistä myöhemmin vaikutteita

omiin töihinsä. Hänen näytelmissään tutkitaan ihmisluonnon heikkouksia ja rakkauden voimaa tavalla, joka koskettaa nykyaikaistakin lukijaa. Hänen jälkeensä tunnetuimpiin teoksiinsa lukeutuu *Faidra* (1677), joka kertoo rakkauden ja mustasukkaisuuden piinaamasta kuningattaresta, joka ajautuu peruuttamattomiin tekoihin. (Vartiainen 2009, 280.)

Jean de la Fontaine (8. heinäkuuta 1621 – 13. huhtikuuta 1695)

Jean de la Fontainen kulttuuriperintö on huomattavasti tunnetumpi kuin hänen nimensä. Hänen *Eläintarinansa* (1668) ovat lyhyitä kertomuksia, joiden pohjalta nykyäänkin kirjoitetaan satuja lapsille. Fontaine puolestaan ammensi innoituksensa senaikaisista kansansaduista, joiden alkuperä on vieläkin kauempana. (Vartiainen 2009, 288.)

Charles Perrault (12. Tammikuuta 1628 – 16. huhtikuuta 1703)

Charles Perraultin sadut, kuten *Punahilkka*, *Prinsessa Ruusunen* ja *Ritari Siniparta*, ovat olleet jo vuosisatoja erilaisten elokuvien, oopperoiden, näytelmien ja sarjakuvien pohjaker-toimuksia. Perraultin nimi on usein jäänyt tuoreiden tekijöiden varjoon, mutta se ei vähennä hänen kertomustensa arvoa. Suomalaisillekin on tuttu hänen kokoelmansa *Hanhiemon tarinoita* (1697), jossa edellä mainitut tarinatkin esiintyvät. (Vartiainen 2009, 288.)

Jonathan Swift (30. marraskuuta 1667 – 19. Lokakuuta 1745)

Jonathan Swift oli irlantilainen journalisti, pappi ja kirjailija, joka tunnettiin omana aikanaan kantaaottavista kirjoituksistaan. Swift kritisoi niin teologeja ja modernisteja kuin poliitikkoja. Nykyään hänet tunnetaan ihmiskunnan ahneutta ja itsekkyyttä kriittisesti tarkkailevista teoksistaan, kuten romaanista *Gulliverin matkat* (1726). Kyseisessä teoksessa Swiftin kyy-ninen suhtautuminen ihmiskunnan saavutuksiin on käsinkosketeltavaa. (Vartiainen 2009, 301.)

Daniel Defoe (1660 – 24. huhtikuuta 1731)

Daniel Defoe oli niin ikään sekä journalisti että kirjailija. Hän toimi myös kauppiana ja oli aktiivinen yhteiskunnan jäsen sekä porvariston puolestapuhuja. Hänen muiden kirjoitel-miensa ohella välittömästi suosittu oli myös romaani *Robinson Crusoe* (1719), joka teki suosituksi minäkertojan käyttämisen todenmukaisuuden luoja. Myös kerronnan yksityis-kohtaisuus ja eteenpäinpyrkivyyys vetosivat aikalaisyleisöön. (Vartiainen 2009, 305.)

Wolfgang Amadeus Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart (27. tammikuuta 1756 – 5. joulukuuta 1791) oli klassismin ajan suurimpia säveltäjiä ja yksi suurista mestareista koko länsimaisen musiikin historian ajalta. Hän alkoi säveltää jo varhaislapsuudessa ja esiintyi monarkeille ja säveltäjille ympäri Eurooppaa sisarensa Nannerlin sekä isänsä Leopoldin kanssa. Nuori Mozart imi vaikutteita ympäriltään kuin sieni. Hän kuunteli aikakauden suuria muusikoita ja opiskeli tarinoita oopperoiden takana, säveltäen itse ensimmäisen oopperansa, *Bastian ja Bastiennen*, kaksitoistavuotiaana. Sen tarina pohjautuu löyhästi Rousseau'n laulunäytelmään. Tuohon aikaan olikin yleistä lainailla tarinoita muilta lojilta suuremman tekijänoikeuksia sen suuremmin. (Alnaes 2005, 489.)

Mozart menehtyi vain 34-vuotiaana, antaen itse innoitusta lukuisille tarinoille, legendoille ja näytelmille vielä pitkään (Alnaes 2005, 495).

Voltaire (21. marraskuuta 1694 – 30. toukokuuta 1778)

Valistusfilosofi Voltaire, oikealta nimeltään François-Marie Arouet, oli aikanaan kiistelty hahmo; hän oli kriittinen niin poliittisia kuin uskonnollisia johtohahmoja kohtaan, oli myönteinen englantilaiselle parlamentarismille ja näistä syistä johtuen vietti useita vuosia maanpaossa. Voltaire kirjoitti monipuolisesti näytelmiä, romaaneja, tutkielmia ja runoelmia. Vuonna 1755 Lissabonin lähes tuhonnut maanjäristys vaikutti Voltaireen syvästi ja sai hänet kirjoittamaan muun muassa näytelmän *Candide* (1759), jonka optimistisen päähenkilön naiivia elämäkatsomusta loputtomat vastoinkäymiset koettelevat. (Vartiainen 2009, 324.)

Johann Wolfgang Goethe (28. elokuuta 1749 – 22. maaliskuuta 1832)

Johann Wolfgang Goethe on saksankielisten maiden romantiikan ajan tunnetuimpia hahmoja. Hän luki lakia, mutta päätyi pian kirjailijaksi ja runoilijaksi. Goethen tunnetuimmasta teoksesta, Nuoren Wertherin kärsimyksistä (1774), sen päähenkilön melankolisesta luonteesta ja läpi teoksen kulkevasta luonnon ja luonnollisuuden ihannoinnista tuli muoti-ilmiöitä. Goethe kirjoitti toisenkin klassikon, *Faustin*, vuonna 1808, mutta Wertherin kaltaista kohua tämä myöhempi teos ei synnyttänyt. (Vartiainen 2009, 342.)

Horace Walpole (24. syyskuuta 1717 – 2. maaliskuuta 1797)

Horace Walpole, Orfordin neljäs jaarli, oli englantilainen keräilijä ja kirjailija. Hänen isänsä toimi maan pääministerinä kaksikymmentäyksi vuotta, mutta Horacen mielenkiinto kohdistui enemmän kulttuurillisiin pyrkimyksiin. Hän oli kiinnostunut gotiikasta kaikkine olemuksineen. Hän rakennutti näyttävän uusgoottilaisen kartanon ja sen maille yksityisen kirjapainon. Hänen tunnetuin saavutuksensa on kuitenkin Otranton linna (1764), jota pidetään ensimmäisenä kauhuromantiikkaa edustavana romaanina. (Encyclopaedia Britannica, 2020.)

Ann Radcliffe (9. kesäkuuta 1764 – 7. helmikuuta 1832)

Ann Radcliffe oli elinaikanaan kirjoja julkaisevana naisena vielä harvinaisuus. Hän kirjoitti sekä romaaneja että runoja, ja on saanut kiitosta enemmän luontokuvauksistaan ja romanttisista sanavalinnoistaan kuin juonenkäänteistään. Hän kuitenkin saavutti suurta suosiota jo elinaikanaan, ja hänen kauhuromanttinen teoksensa Udolpho (1794) on suuressa roolissa Jane Austenin teoksessa Neito vanhassa linnassa. (Encyclopaedia Britannica, 2020.)

Denis Diderot (5. lokakuuta 1713 – 31. heinäkuuta 1784)

Denis Diderot, valistusfilosofi, kirjailija, teoreetikko ja toimittaja, oli muiden aikansa ajattelijoiden tapaan taipuvainen käyttämään niin asiatekstiä kuin fiktiota ajatustensa ilmaisemiseen. Hänen kaunokirjallisissa teoksissaan käsiteltiin arkipäiväisiä aiheita huumorin ja parodian keinoin. Diderot'n Jaakko Fatalisti (1773) kertoo humoristisesti Jaakon ja hänen isäntänsä matkasta määränpäähän, jota ei kerrota. Romaani käsittelee kohtalon ja vapauden teemoja, ihmiselämää ja asenteita niin oman elämän kuin laajemmin yhteiskunnan tasolla. (Vartiainen 2009, 320.)

Jean-Jacques Rousseau (28. Kesäkuuta 1712 – 2. heinäkuuta 1778)

Jean-Jacques Rousseau oli valistusfilosofi ja Voltairen tapaan vietti näkemystensä ja yhteiskuntakritiikkinsä vuoksi pitkiä aikoja ulkomailla maanpaossa. Hänen ajatuksensa vaikuttivat myöhemmin Ranskan suuren vallankumouksen ideologisiin perusteisiin. Hän käsiteli filosofisia periaatteitaan myös fiktion keinoin. Hänen kenties kuuluisin teoksensa

Émile (1762) käsittelee pedagogiikkaa, oppilaan ja opettajan suhdetta sekä yksilön kasvua vastuulliseksi kansalaiseksi. (Vartiainen 2009, 331.)

Florence Nightingale

Florence Nightingale (12. toukokuuta 1820 – 13. elokuuta 1910) oli nuoruudesta saakka omistautunut yhteiskunnan kehittämiseksi ja luokkien välisen eriarvoisuuden tasoittamiseksi (Moberg 2012, 15). Hän opiskeli nuoruudessaan kirjallisuutta, filosofiaa, tieteitä ja kieliä, niin moderneja kuin klassisia (Moberg 2012, 42). Florence Nightingalen urhea sairaanhoitotyö Krimin sodassa saattoi hänet suuren yleisön tietoisuuteen, mitä hän käytti hyväkseen kiinnittämällä huomiota köyhien asemaan, sairaaloiden ylläpitoon liittyviin ongelmiin ja käytännölliseen kodinhoitoon. Hän on myös tilastotieteen merkittävimpiä kehittäjiä.

Jane Austen (16. joulukuuta 1775 – 18. heinäkuuta 1817)

Jane Austen torjui perinteisen naisen yhteiskunnallisen roolin ja pysyi naimattomana. Häntä kannustettiin kirjoittamaan jo nuorena tyttönä, ja aikuisena hän onnistui elättämään itsensä romaaneillaan. Hänen romanttisissa tapainromaaneissaan seurattiin maalaisateellin elämää ja nuorten naisten moninaisia elämänvaiheita, usein kulminoituen hiukan ironisesti juuri avioliittoon. Jane Austenin lukuisien, yhä suosittujen romaanien joukossa suosituin lienee yhä *Ylpeys ja ennakkoluulo* (1813). Muita hänen teoksiaan ovat muun muassa romanssit *Emma* (1816) ja *Neito vanhassa linnassa* (1818). (Vartiainen 2009, 411.)

Edgar Allan Poe (19. tammikuuta 1809 – 7. lokakuuta 1849)

Edgar Allan Poen suhteellisen lyhyeksi jäänyttä elämää varjostivat suru, menetykset ja taloudelliset vaikeudet. Hän niitti mainetta niin eläissään kuin kuolemansa jälkeen kauhu- ja rikoskertomuksilla, joiden teemat usein peilaavat hänen elämänsä vaiheita. Poe kuoli alkoholisoituneena epäselvissä olosuhteissa ja on yhä Yhdysvaltain kirjallisuuden tunnistettavimpia hahmoja. Hänen novellejaan on julkaistu laajoina kokoelmina, mutta hänen tunnetuin luomuksensa on runo *Korppi* (1845). (Vartiainen 2009, 600.)

Mary Shelley (30. elokuuta 1797 – 1. helmikuuta 1851)

Mary Shelley syntyi ja kasvoi kouluttautuneessa ja kirjallisesti sivistyneessä perheessä, ja jo varhain hän itsekin kirjoitteli mielellään tarinoita, usein äitinsä haudalla istuen (Biography.com, 2014). Mary Shelley'n teos Frankenstein (1818) on kauhu- ja tieteiskirjallisuuden kaanonissa merkittävä teos. Kertomus lääketieteen opiskelijasta, joka tahtoo luoda ihanteellisen ihmisen mutta kauhistuu valmista luomustaan ja sen myöhempiä tekoja, kiehtoo niin kauhukirjallisuuden ystäviä kuin ihmislunnon tutkijoita. "(Vartiainen 2009, 404.)

Alexandre Dumas (24. heinäkuuta 1802 – 5. joulukuuta 1870)

Alexandre Dumas vanhempi on nykyajallakin tutunoloinen kirjailija. Hän kirjoitti historiallista fiktiota yhteistyössä tutkijoiden ja historioitsijoiden kanssa ja saavutti näillä teoksilla laajaa kansansuosiota. Mustan orjan ja ranskalaisupseerin poikana häntä pidetään monikulttuurillisen Ranskan symbolina. Ikimuistoisien hahmojensa ja tarinoidensa ansioista hänen suosionsa on ohittanut jopa hänen poikansa, Alexandre Dumas nuoremman. Hänen suosituimpia teoksiaan ovat Monte-Criston kreivi (1844–45) ja Kolme muskettisoturia (1844). (Vartiainen 2009, 525.)

Charlotte Brontë (21. huhtikuuta 1816 – 31. maaliskuuta 1855)

Charlotte Brontë on yksi kuuluisista Brontë'n kirjailijasisaruksista ja omana elinaikanaan heistä menestyksekkäin. Hän ja hänen sisarensa Emily ja Anne asuivat Yorkshiren maaseudulla ja ammensivat kaikki kotiseutunsa tunnelmallisesta maisemasta innoitusta teoksiinsa. Charlotte Brontë'n esikoisteos Kotiopettajattaren romaani (1847) käsittelee aiheita, jotka kiehtoivat niin aikalaisia kuin nykyajan lukijaa: romantiikkaa, salaisuuksia, luottamusta ja kauhua. (Vartiainen 2009, 510.)

Arthur Conan Doyle (22. toukokuuta 1859 – 7. heinäkuuta 1930)

Arthur Conan Doyle ei ollut ensimmäinen dekkarikirjailija kirjallisuuden historiassa, mutta todennäköisesti tunnetuin. Hänen omalaatuinen, mutta hämmästyttävän älykäs yksityisetsivänsä Sherlock Holmes sekä tämän aisaparina toimiva ystävällinen tohtori Watson ovat yhä rikoskirjallisuudessa ikoninen ja usein jäljiteltä parivaljakko. Doyle'n Sherlock Holmesin

seikkailut (1889–1890) saavuttivat ennennäkemättömän suosion, joka kestää nykypäivään saakka. (Vartiainen 2009, 518.)

Victor Hugo (26. helmikuuta 1802 – 22. toukokuuta 1885)

Victor Hugo on Ranskan romantiikan ajan suurimpia nimiä. Hän aloitti uransa runoilijana, mutta tunnetuimmat hänen teoksistaan ovat romaaneja. Hänen suurteoksensa Kurjat (1862) kuvaa 1800-luvun Pariisia siinä, missä hänen aiempi teoksensa Notre Damen kellosoittaja (1831) kuvasi Pariisia ja erityisesti sen kuuluisinta katedraalia keskiajalla. Hugo kirjoitti runojen ja romaanien lisäksi näytelmiä ja mietelmiä ja nautti jo elinaikanaan suurta kansansuosiota. (Vartiainen 2009, 437.)

Charles Dickens (7. Helmikuuta 1812 – 9. kesäkuuta 1870)

Charles Dickensin mukaansatempaavat, traagiset ja humoristiset tarinat saivat innoituksen usein hänen lapsuudestaan. Suosituilla jatkokertomuksillaan hän pyrki kiinnittämään huomiota viktoriaanisen Englannin moniin yhteiskunnallisiin epäkohtiin, kuten lapsityövoiman käyttöön, köyhien asemaan ja yhteiskunnan eriarvoisuuteen. Hänen monesti karikatyyrimaiset hahmonsensa ovat jääneet elämään länsimaisessa kulttuurimiljöössä. Hänen suosituimpia teoksiaan ovat Oliver Twist (1837–38), Suuria odotuksia (1860–1861) ja Saiturin joulu (1843). (Vartiainen 2009, 501.)

Akseli Gallen-Kallela

Axel Gallén (26. huhtikuuta 1865 – 7. maaliskuuta 1931), joka myöhemmin tunnettiin taiteilijanimellään Akseli Gallen-Kallela, on Suomen taidehistorian tunnetuimpia nimiä. Hän opiskeli maalaamista niin koti-Suomessa kuin Pariisin taideyhteisöissä ja kehitti oman, selkeästi tunnistettavan tyylinsä (Lahelma 2018, 11). Hän matkusti ennakkoluulottomasti Euroopan lisäksi niin Afrikassa kuin Yhdysvalloissakin, mutta palasi aina suosikkiaiheensa Kalevalan pariin (Lahelma 2018, 30). Gallen-Kallela oli sivistynyt ja valveutunut mies, joka ystäväystyi niin suomalaisten kuin ulkomaistenkin kulttuurivaikuttajien kanssa (Lahelma 2018, 53).

Maksim Gorki (28. maaliskuuta 1868 – 18. kesäkuuta 1936)

Gallen-Kallelan kanssa myöhemmin ystävyys solminut Maksim Gorki varttui käsityöläiskodissa ja ajautui vaikeuksiin valtiovaltaa kritisoivien kirjoitustensa vuoksi. Hän ajoi työläisten asiaa ja kannusti näitä yhdistämään voimansa keisari- ja myöhemmin neuvostovaltaa vastaan. Kirjoissaan hän puki nämä aatteensa sanoiksi niin selkeästi, että joutui pakenemaan länsimaihin kaksi kertaa elämänsä aikana. Hänen kuuluisin teoksensa on Äiti (1906). (Vartiainen 2009, 675.)

J. L. Runeberg (5. helmikuuta 1805 – 6. toukokuuta 1877)

Johan Ludvig Runeberg syntyi ruotsinkielisen merikapteenin perheeseen ja sai pitkälti ruotsinkielisen kasvatuksen sekä koulutuksen, joka johti hänet professoriksi, dosentiksi, papiksi ja lopulta kansallisrunoilijaksi. Runebergin kaunopuheisuus kääntyy ruotsista kauniisti myös suomeksi ja on tehnyt hänestä kansallisen ikonin. Hänen suurteoksensa Vänrikki Stoolin tarinat ilmestyi kahtena osana vuosina 1848 ja 1860 ja kuvaa muun muassa vuosien 1808–1809 Suomen sota. (Björkstrand & Stenberg-Gustafsson, 2016.)

Jules Verne (8. Helmikuuta 1828 – 24. Maaliskuuta 1905)

Muiden ranskalaiskirjailijoiden kirjoittaessa synkän naturalistisia romaaneja ja luodotessa pelon ja ahdistuksen teemoja Jules Verne loi uudenlaisia seikkailukertomuksia. Hänen kertomuksissaan yhdistyvät poikakirjamainen seikkailu eksoottisissa kohteissa ja tieteiskirjallisuudelle ominainen mielikuvituksellisuus. Hänen seikkailuihinsa ei juuri mahdu psykologista pohdiskelua; se on seikkailukirjallisuutta puhtaimmillaan. Vernen kuuluisimpia teoksia ovat Matka maan ympäri 80:ssä päivässä (1873) ja Matka maan keskipisteeseen (1864). (Vartiainen 2009, 544.)

Mark Twain (30. Marraskuuta 1835 – 21. Huhtikuuta 1910)

Samuel Longhorne Clemens, kirjailijanimeltään Mark Twain, varttui Mississippijoen lähellä ja ammensi siitä innoitusta kirjoituksiinsa. Hänen kuuluisimmat teoksensa Tom Sawyerin seikkailut (1876) ja Huckleberry Finnin seikkailut (1884) sijoittuvat suurilta osin joen ran-

noille. Twainin kirjoitustyyli on nokkelaa ja liioittelevaa, mikä vetosi suuriin massoihin. Twainin humoristisen tyylin takana on kuitenkin tarkkanäköistä ihmisluonnon analyysiä ja sotien jälkeisen yhteiskunnan kritiikkiä. (Vartiainen 2009, 612.)

Thomas Mann (6. kesäkuuta 1875 – 18. elokuuta 1955)

Thomas Mann varttui perheensä ja kirjailijaveljensä Heinrichin kanssa Lyypekissä ja Münchenissä ja omaksui luontevasti naturalistisen kerrontatyylin. Saksalaiset kirjailijapiirit pyörittivät hänen ympärillään koko hänen kirjallisen uransa ajan, ja hänen modernistista tyyliään ihailtiin laajalti. Hän kirjoitti niin lyhyitä novelleja kuin jykeviä romaaneja. Hänen esikoisromaaninsa Buddenbrookit (1901) kertoo Buddenbrookien suvun tarinan keskittyen erityisesti sen rappeutumiseen ja tuhoon. (Vartiainen 2009, 717.)

D. H. Lawrence (11. syyskuuta 1885 – 2. maaliskuuta 1930)

David Herbert Lawrence pyrki kirjoittamillaan romanttisilla tarinoilla ravistamaan jälkiviktoriaanista englantilaista yhteiskuntaa keskustelemaan rakkauden aistillisesta ulottuvuudesta. Häntä pidettiin aikanaan moraalittomana ja turmeltuneena kirjoittajana, jonka teokset kannustivat siveettömyyteen ja joutilaisuuteen. Hänen tunnetuin teoksensa Lady Chatterleyn rakastaja (1928) julkaistiin hänen äidinkielellään lyhentämättömänä ensimmäisen kerran vasta vuonna 1960.

Minna Canth (19. maaliskuuta 1844 - 12. toukokuuta 1897)

Minna Canth oli lehtorin vaimo ja suurperheen äiti mutta myös eloisa keskustelija, rohkea realisti sekä naisten ja tyttöjen puolestapuhuja. Hänen kirjoittamissaan näytelmissä naiset kärsivät yhteiskunnan patriarkaalisuuden aiheuttamista epäoikeudenmukaisuuksista ja pyrkivät löytämään ratkaisuja ongelmiin, jotka tuon yhteiskunnan järjestys oli aiheuttanut. Canthin näytelmissä korostettiin myös työläisten ja köyhien vaikeita oloja, ja nykyään hänet tunnetaan suomalaisen realismin lipunkantajana. Hänen näytelmistään luetuimpia ovat Anna Liisa (1895) ja Papin perhe (1891). (Krogerus 1997.)

Leo Tolstoi (9. syyskuuta 1828 – 20. marraskuuta 1910)

Leo Tolstoi yhdisti aikanaan lähimmäisenrakkautta, väkivallan vastustusta ja luonnon ihannoitua omaksi moraaliopikseen, josta nykyään käytetään nimeä tolstoilaisuus. Hän julisti tätä oppiaan perustamalla kouluja, kritisoimalla venäläistä yhteiskuntaa ja kirjoittamalla useita maailmankirjallisuuden klassikoita. Hänen teoksensa kuvaavat sotia, salasuhteita, yksilönvapautta ja rakkautta realistisesti ja sorrettujen puolelle asettuen. Hänen kuuluisimpiin teoksiinsa lukeutuvat *Anna Karenina* (1875–1877) sekä *Sota ja rauha* (1865–69). (Vartiainen 2009, 557.)

5 OPINNÄYTETYÖN JULISTEET

Julisteet koostuvat kuvasta, jossa esiintyy tunnettu historiallinen hahmo. Hahmon yläpuolella on teksti "mitä --- luki?" ja sen vieressä lyhyt esittelyteksti, jossa valotetaan henkilön historiaa ja sitä, mistä hänet tunnetaan. Tämän jälkeen listataan muutama kirjailija, jonka teoksia historiallinen hahmo on joko todistettavasti tai mahdollisesti lukenut. Jokaisen kirjailijan yhteydessä mainitaan yksi tai useampi teos kyseiseltä kirjailijalta. Muutamassa kohdassa kirjailijaa ei tunneta. Tässä tapauksessa kirjailijaa ei siis voida mainitakaan.

Kuvitukset ovat omaa käsialaani. Ne on tehty sekatekniikalla. Viivat on tehty ohuilla mustekynillä ja värit vesiväreillä. Päätin tehdä kuvituksen itse saavuttaakseni kuvitukselle mahdollisimman yhte-näisen ulkomuodon ja tehdäkseni kuvista persoonallisempia. Hahmojen ulkonäön suunnittelussa käytin apuna John Peacockin *The Chronicle of Western Costume: From the Ancient World to the late Twentieth Century* (1991).

Julisteet on tässä opinnäytetyössä tehty canva.com-nettisivulla. Tähän palveluun päädyin sen il-
maisisuuden ja helppokäyttöisyyden vuoksi. Julisteet ovat nähtävissä liitteissä 1–7.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa julistesarja historiallisten kirjaston- ja kirjojen käyttäjien näkökulmasta. Mikä minua innoitti henkilökohtaisesti ja jonka toivon innoittavan myös muita julisteita tutkivia kirjastonkäyttäjiä, oli ajatus jatkumosta. Ajatus siitä, että kädet, jotka ovat pidelleet uutta kirjaa ja syyhynneet halusta uppoutua tarinaan sen kansien sisällä, ovat pidelleet valttikaa, sivellintä, toisen ihmisen kättä ja muokanneet maailmaa tavalla, jota nykyajan ihmisen on vaikea kokonaan edes hahmottaa. Entisaikojen suurten ajattelijoiden ja tekijöiden antama lukuvinkki on kiehtova konsepti, ja tätä konseptia lähdin opinnäytetyölläni konkretisoimaan.

Suurimman haasteen tälle työlle asetti viitekehyksen rakentaminen. Oli alusta asti selvää, että minun tulisi kirjoittaa tiivistelmä koko modernista länsimaisesta historiasta niin pitkältä ajalta kuin se olisi kirjallisuuden kannalta relevanttia. Tämän takia länsimaisen kulttuurin juuriin piti perehtyä niin-kin kaukaa kuin kirjallisuuden alkua ajoilta, mutta syvällisemmin perehdyin kirjallisuuteen antiikin ajan Kreikasta lähtien ja päättyen realismin aikaan. Kirjallisuuden valintaa rajasi se, että valitsemieni historiallisten hahmojen piti voida mahdollisesti olla lukenut tätä kirjallisuutta. Hahmot taas valitsin suhteessa kirjallisten aikakausien vaihtumiseen sen tiedon perusteella, jonka löysin Pekka Vartiainen teoksesta *Länsimaisen kirjallisuuden historia* (2009). Nämä rajaukset osoittautuivat toimiviksi ja mahdollistivat lähdekirjallisuuden löytämisen sekä lopullisen tekstin sujuvuuden. Tieto on tarkoituksenmukaista ja viitekehys onnistunut. Tästä viitekehyksestä johtui, että julisteisiin laitettava informaatio oli helppo valita ja karsia epäolennaisesta.

Julisteiden tekoon liittyvät haasteet taas liittyivät enemmän kuvankäsittelyyn ja aseteluun. Nämä haasteet kuitenkin minimoin valitsemalla yksinkertaisen kuvankäsittelyohjelman, jota oli helppo käyttää ja joka oli saatavilla ilmaiseksi.

Toivon, että opinnäytetyöni on joskus hyödyksi yleisille kirjastoille, jotka pyrkivät kannustamaan käyttäjiään klassikoiden lainaamiseen, lukemiseen ja edellä mainitun kirjastonkäyttäjien suuren jatkumon konkretisoimiseen. Ajatus on, että julisteita asetettaisiin näytille kirjastoihin. Mahdollisesti näihin julisteisiin liittyen voitaisiin luoda lukuhaaste, joka on uusi ja innostava nykyaikainen ilmiö kirjastoissa. Tällaisen haasteen liittämistä opinnäytetyöhön harkitsin, mutta jätin pois pelossa, että se paisuttaisi työtäni kohtuuttomasti. Mikään ei kuitenkaan estä kirjastoja liittämästä julisteisiin tällaista toiminnallista aspektia.

LÄHTEET

- Aerila, J. & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä: pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Alnaes, K. 2005. Kiihkon aika: Euroopan historia 1600–1800. Helsinki: Otava.
- Biography. 2014. Mary Shelley Biography. Lainattu 9.9. 2020. <https://www.biography.com/writer/mary-shelley>
- Björkstrand, S. & Stenberg-Gustafsson, N. 2016. Johan Ludvig Runeberg – Finlands nationalskald. Yle. Lainattu 2.10.2020. <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/02/02/johan-ludvig-runeberg-finlands-nationalskald>
- Editors of Encyclopaedia Britannica. 2020. Horace Walpole. Lainattu 10.8.2020. <https://www.britannica.com/biography/Horace-Walpole>
- Editors of Encyclopaedia Britannica. 2020. Ann Radcliffe. Encyclopaedia Britannica. Lainattu 10.8.2020. <https://www.britannica.com/biography/Ann-Radcliffe-English-author>
- Hirvinen, S. (toim.) 1972. Maailman kirjailijat. Helsinki: Otava.
- Korpela, J. 2015. Länsimaisen yhteiskunnan juurilla: Jumalan laista oikeusvaltion syntyyn. Tallinna: Gaudeamus.
- Krogerus, T. 1997. Canth, Minna (1844–1897). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Viitattu 1.10.2020. <https://www.britannica.com/biography/Cesare-Borgia>
- Mallet, M. E. 2020. Cesare Borgia. Encyclopaedia Britannica. Lainattu 20.8.2020.
- Moberg, Å. 2012. Florence Nightingale: ihminen myytin takana. Helsinki: Fioca.
- Mäkelä, M. 2015. Kirjavinkkarikirja. Helsinki: Avain.
- Schiff, Stacy. 2011. Kleopatra. Eräs elämä. Helsinki: WSOY.
- Taylor, Andrew. 2010. Kirjat jotka muuttivat maailmaa. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Tuomi, P. Kirjojen keskellä. 2011. Kirjastonhoitaja kaunokirjallisuuden asiantuntijana. Helsinki: Avain.
- Ullström, M. 2012. Keskusteluja kirjastossa. Keskustelu kirjastotyön välineenä. Helsinki: Avain.
- Vartiainen, P. 2009. Länsimaisen kirjallisuuden historia. Helsinki: BTJ.

LIITTEET

Mitä Kleopatra luki?

Kleopatra VII Theos Philopator on Egyptin hallitsijoista mahdollisesti kuuluisin. Hän oli kuningatar, sotapäällikkö, kielinero ja myrkyllisten aineiden asiantuntija. Ptolemaiosten hallitsijasuku, johon Kleopatra kuului, polveutui Aleksanteri suuren kenraalista, niin ikään nimeltään Ptolemaios.

Ptolemaiokset ylpeilivät tällä yhteydellä makedonialaiseen sotapäällikköön sekä kreikkalaisilla sukujuurillaan, ja se näkyi myös Kleopatran kasvatuksessa. Kleopatra luki laajasti antiikin ajan kirjallisuutta ja hallitsi myös Egyptin kielen, toisin kuin muut suvun hallitsijat.

1. Muinaisegyptiläinen *Kuolleiden kirja*
2. Homeros (n. 700-l. eaa.): Ilias ja Odysseia
3. Sapfo (n. 630-570 eaa.): Runoja
4. Hesiodos (n. 700-650-l. eaa.): Jumalten synty
5. Aiskhylos (525-456 eaa.): Oresteia
6. Sofokles (n. 496-406 eaa.): Kuningas Oidipus
7. Euripides (n. 480-406 eaa.): Medeia

Mitä Cesare Borgia luki?

Cesare Borgia oli Rodrigo Borgia syntyneen paavi Aleksanteri VI:n avioton lapsi, joka isänsä saavutusten ansiosta valittiin kardinaaliksi ja myöhemmin sotapäälliköksi. Cesare ei olisi välttämättä tarvinnut isänsä apua; hänet tunnetaan nykyäänkin kyvykkäänä ja älykkäänä miehenä, jonka tuttavapiiriin kuuluivat niin kuuluisa filosofi Niccolò Machiavelli kuin yleisnero Leonardo da Vinci.

1. Niccolò Machiavelli (3. toukokuuta 1469 – 21. kesäkuuta 1527): Ruhtinas
2. Dante Alighieri (n. 1265 – 1321): Jumalainen näytelmä
3. Giovanni Boccaccio (16. kesäkuuta 1313 – 21. joulukuuta 1375): Decamerone
4. Francesco Petrarca (20. heinäkuuta 1304 – 19. Heinäkuuta 1374): Sonetteja Lauralle
5. Geoffrey Chaucer (1343 – 25. lokakuuta 1400): Canterburyn tarinoita
6. Vergilius (15. lokakuuta 70 eKr. - 12. syyskuuta 19 eKr.): Aeneis
7. Kansalliseepokset: Rolandin laulu (1100-luku), Edda (1100-luku), Beowulf (700-luku)

Mitä kuningatar Kristiina luki?

Ruotsin kuningatar Kristiina (1626–1689) oli isänsä, kuningas Kustaa II Aadolfin ainut lapsi ja siksi hallitseva kuningatar. Hänet kasvatettiin hallitsijaksi, minkä vuoksi hänen opiskelunsa ja yksityiselämänsä muistuttivat enemmän ajalle tyypillistä pojan kuin tytön kasvatusta. Kristiina oli innokas metsästäjä ja ratsastaja, puhui sujuvasti useita kieliä ja oli syvästi kiinnostunut humanistisista tieteistä. Hän kutsui hoviinsa useita merkittäviä kulttuurihenkilöitä, muun muassa ranskalaisen filosofi Rene Descartesin. Kristiina luopui kruunusta serkkunsa Kaarle Kustaan hyväksi ja vetäytyi Roomaan, missä hän kääntyi katoliseksi ja asui elämänsä loppuun saakka.

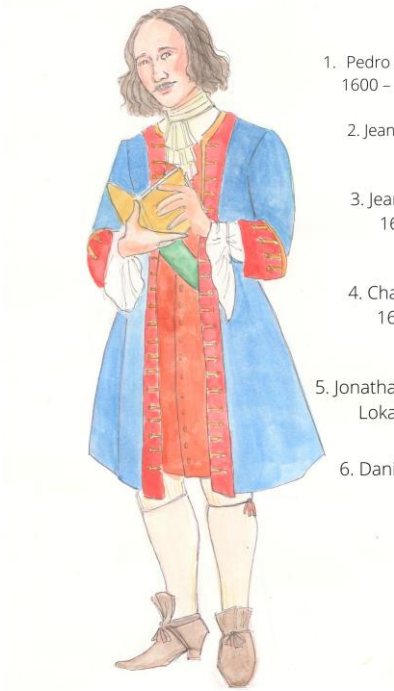
1. Miguel de Cervantes Saavedra (29. syyskuuta 1547 – 22. huhtikuuta 1616): Don Quijote
2. William Shakespeare (Huhtikuu 1564 – 23. huhtikuuta 1616): Macbeth, Romeo ja Julia, Hamlet
3. Francois Rabelais (1494–1553): Gargantua ja Pantagruel
4. Molière (Tammikuu 1622 – 17. helmikuuta 1673): Tartuffe, Sievistelevät hupsut, Luulosairas
5. Marie Madeleine de Lafayette (18. maaliskuuta 1634 – 25. Toukokuuta 1693): Clevesin ruhtinatar
6. John Milton (9. joulukuuta 1608 – 8. marraskuuta 1674): Vapautettu Jerusalemi

Mitä Pietari Suuri luki?

Venäjän keisari Pietari I, lisänimeltään Suuri (9. kesäkuuta 1672 – 8. helmikuuta 1725), oli uudistusmielinen hallitsija.

Hän matkusti laajalti ympäri Eurooppaa ja pyrki länsimaistamaan keisarikuntaansa monin kulttuuriin, arkkitehtuuriin, hallintoon ja jopa muotiin liittyvin uudistuksin.

Pietari Suuren aikana rakennettiin valtakunnan länsirajalle hänen nimeään kantava uusi pääkaupunki. Hänen ajoistaan lähtien kulttuurin muutokset alkoivat virrata molempiin suuntiin; Euroopasta Venäjälle, mutta myös Venäjältä Eurooppaan.

1. Pedro Calderón de la Barca (17. joulukuuta 1600 – 25. toukokuuta 1681): Elämä on unta
2. Jean Racine (22. joulukuuta 1639 – 21. huhtikuuta 1699): Faidra
3. Jean de la Fontaine (8. heinäkuuta 1621 – 13. huhtikuuta 1695): Eläintarinoita
4. Charles Perrault (12. tammikuuta 1628 – 16. huhtikuuta 1703): Hanhiemon tarinoita
5. Jonathan Swift (30. marraskuuta 1667 – 19. Lokakuuta 1745): Gulliverin matkat
6. Daniel Defoe (1660 – 24. huhtikuuta 1731): Robinson Crusoe

Mitä Mozart luki?

Wolfgang Amadeus Mozart (27. tammikuuta 1756 – 5. joulukuuta 1791) oli klassismin ajan suurimpia säveltäjiä ja yksi suurista mestareista koko länsimaisen

musiikin historian ajalta.

Hän alkoi säveltää jo varhaislapsuudessa ja esiintyi monarkeille ja säveltäjille ympäri Eurooppaa sisarensa Nannerlin sekä isänsä Leopoldin kanssa. Mozart menehtyi vain 34-vuotiaana, antaen itse innoitusta lukuisille tarinoille, legendoille ja näytelmille vielä pitkään.

1. Voltaire (21. marraskuuta 1694 – 30. toukokuuta 1778): Candide
2. Johann Wolfgang Goethe (28. elokuuta 1749 – 22. maaliskuuta 1832): Nuoren Wertherin kärsimykset
3. Horace Walpole (24. syyskuuta 1717 – 2. maaliskuuta 1797): Otranton linna
4. Ann Radcliffe (9. kesäkuuta 1764 – 7. helmikuuta 1832): Udolpho
5. Denis Diderot (5. lokakuuta 1713 – 31. heinäkuuta 1784): Jaakko Fatalisti
6. Jean-Jacques Rousseau (28. Kesäkuuta 1712 – 2. heinäkuuta 1778): Émile

Mitä Florence Nightingale luki?

Florence Nightingale (12. toukokuuta 1820 – 13. elokuuta 1910) oli nuoruudesta saakka omistautunut yhteiskunnan kehittämiseksi ja luokkien välisen eriarvoisuuden tasoittamiselle.

Hän opiskeli nuoruudessaan kirjallisuutta, filosofiaa, tieteitä ja kieliä, niin moderneja kuin klassisia. Florence Nightingalen urhea sairaanhoitotyö Krimin sodassa saattoi hänet suuren yleisön tietoisuuteen, mitä hän käytti hyväkseen kiinnittämällä huomiota köyhien asemaan, sairaaloiden ylläpitoon liittyviin ongelmiin ja käytännölliseen kodinhoitoon. Hän on myös tilastotieteen merkittävimpiä kehittäjiä.

1. Jane Austen (16. joulukuuta 1775 – 18. heinäkuuta 1817): Ylpeys ja Ennakkoluulo, Emma
2. Edgar Allan Poe (19. tammikuuta 1809 – 7. lokakuuta 1849): Korppi, Kootut kertomukset
3. Mary Shelley (30. elokuuta 1797 – 1. helmikuuta 1851): Frankenstein
4. Alexandre Dumas (24. heinäkuuta 1802 – 5. joulukuuta 1870): Monte-Criston kreivi, Kolme Muskettisoturia
5. Charlotte Brontë (21. huhtikuuta 1816 – 31. maaliskuuta 1855): Kotiopettajattaren romaani
6. Arthur Conan Doyle (22. toukokuuta 1859 – 7. heinäkuuta 1930): Sherlock Holmesin seikkailut
7. Victor Hugo (26. helmikuuta 1802 – 22. toukokuuta 1885): Kurjat, Notre-Damen kellonsoittaja
8. Charles Dickens (7. Helmikuuta 1812 – 9. kesäkuuta 1870): Suuria odotuksia, Saiturin jouluku

Mitä Akseli Gallen-Kallela luki?

Axel Gallén, joka myöhemmin tunnettiin taiteilijanimellään Akseli Gallen-Kallela, on Suomen taidehistorian tunnetuimpia nimiä. Hän opiskeli maalaamista niin koti-Suomessa kuin Pariisin taideyhteisöissä ja kehitti oman, selkeästi tunnistettavan tyyliinsä. Hän matkusti ennakkoluulottomasti Euroopan lisäksi niin Afrikassa kuin Yhdysvalloissakin, mutta palasi aina suosikkiaiheensa Kalevalan pariin. Gallen-Kallela oli sivistynyt ja valveutunut mies, joka ystävystyi niin suomalaisten kuin ulkomaistenkin kulttuurivaikuttajien kanssa.

1. Maksim Gorki (28. maaliskuuta 1868 – 18. kesäkuuta 1936): Äiti
2. J. L. Runeberg (5. helmikuuta 1805 – 6. toukokuuta 1877): Vänrikki Stoolin tarinat
3. Jules Verne (8. Helmikuuta 1828 – 24. Maaliskuuta 1905): Maailman ympäri 80 päivässä
4. Mark Twain (30. Marraskuuta 1835 – 21. Huhtikuuta 1910): Tom Sawyerin seikkailut, Huckleberry Finnin seikkailut
5. Thomas Mann (6. kesäkuuta 1875 – 18. elokuuta 1955): Buddenbrookit
6. D. H. Lawrence (11. syyskuuta 1885 – 2. maaliskuuta 1930): Lady Chatterleyn rakastaja
7. Minna Canth (19. maaliskuuta 1844 - 12. toukokuuta 1897): Anna Liisa, Papin perhe
8. Leo Tolstoi (9. syyskuuta 1828 – 20. marraskuuta 1910): Anna Karenina, Sota ja rauha